VILNIUS. Antradienis, 1930 m. liepos mėn. 15 d. IV metai.

VISŲ ŠALIŲ PROLETARAI, VIENYKITĖS.

Pirmyn!

№ 13—14 (69—70)

Kas vergo retežių nedrįsta numest—
Tas laisvas niekuomet nebus! J. Janonis.

SOCIALDEMOKRATŲ ORGANAS.

KORESPONDENCIJOS
Adr.: Wilno, Urząd Pocztowy 1.
Skrytka Nr. 115.
Red. adr. ul. Bonifraterska 6—2.

EINA DU KARTU PER MĖNESĮ

Prenumerata: Lenkijoj metams 4 auks., pusei metų 2 auks. Lietuvoj metams 4 litai, pusei metų 2 lit. Užsieniuose dvigubai.
Atskiras numeris 20 sk.

ŠEIMININKAI TURI PRABILTI.

Ketvirtais savo neaprėžto viešpatavimo metais lietuviškoji diktatūra susirgo neišgydoma vidujinio susmukimo liga. Savytarpės „tautos vadų“ rietenos ir nepasitikėjimas vienų kitais greitu laiku žada pasiekti aukščiausio laipsnio. Kalbos apie Voldemaro areštą, ministerių kaitaliojimai, stoka bet kokios vedamos politinės linijos, ieškojimas naujų organizacinių forrnų, visa tai yra tik išviršinės, visiems matomos suirimo ir krizio žymės. Tikrosios diktatūros suirimo priežasties reikia betgi ieškoti ne pačiuose diktatoriuose, bet Lietuvos visuomenės atsparume, jos pasingame pasipriešinime smurto valdžios užgaidoms. Faktas yra, kad platieji Lietuvos gyventojų sluoksniai diktatūrai yra priešingi, nors to priešingumo aktingai ir nereiškia. Net turtingieji gyventojų sluoksniai, išskirus atskiras, iždą čiulpiančias klikas, nerodo jokio didesnio prisirišimo prie „tautos vadų“ žuliškiško režimo. Visa Lietuva diktatūros režime yra tik stebėtoju, ant kurio kupros „tautos vadų“ šaika daro savo „tautiškai“ reakcingus bandymus. Žymiausios tautininkų „reformos“ — savivaldybių ir žemės reformos subiaurojimas, leitenantų „konstitucijos“ išleidimas ir p. jų atramos bazės nepadidino. Iš valsčių savivaldybių diktatūra išvarė darbininkų atstovus, bet nuskriausdama biednuomenę ji nepajėgė nieko daugiau duoti „pilnateisiams“ dabartinių vietos „savivaldybių“ šeimininkams ūkininkams ir jų toji cariškoji „savivaldybių reforma“ nepadarė diktatūros šalininkais. Aleksiška žemės „reforma“ dovanojo lenkams dvarininkams apie 150.000 ha žemės ir daug miško, su didele skriauda bežemiams ir mažažemiams, bet prie tautininkų sustiprėjimo ji nič niekuo neprisidėjo. Falšyvoji leitenantų „konstitucija“ iš viso yra tik popieriaus gabalas su falsifikuotais parašais, o gyvenime jos nėra. Nesusirišusi nė su viena visuomenės klase, neturėdama platesnės atramos gyventojų tarpe, lietuviška diktatūra per palyginamai trumpą savo viešpatavimo laiką išsigimė į gryną parazitų viešpatavimą. Visuomenei tylint diktatūros dalyviai į savo kailio reikalus pradėjo žiūrėti kaip į „valstybės“ reikalus. Valstybės interesai „tautos vadų“ akyse sutapo su valdančiųjų klikų interesais. Neturėdami visuomenės paramos valdantieji parazitai lieka kaboti ore, mėtosi, tupčioja, riejasi savo tarpe, organizuojasi ir vėl persiorganizuoja, bet visas tas bruzdėjimas vyksta aukštumoje, tuo tarpu kai platieji gyventojų sluoksniai yra tik žiūrovai, o tų gyventojų reikalai negali sulaukti patenkinimo.

Lietuviška diktatūra save išgyveno, bet del to ji nesugrius ir tai todel, kad apie ją susidarė nemažas pulkas interesantų parazitų, kurių gerbūvis yra neatmezgamai surištas su dabartinės smurto sistemos viešpatavimu. Visuomenei tylint diktatoriai gali pavelyti sau rietis savytarpy del šiltų parazitų vietų, del pelningos įtakos, arba, kaip priimta sakyti, del garbės „tėvynę gelbėti“ ir ją vesti į „garbingą ir didingą ateitį“. Kartu visi tie „tėvynės gelbėtojai“ jaučia, kad jie kabo ore, todel daro pastangų tariamu „tautiškumu“ ir įvairiomis vytautinėmis pompomis apglūšinti eilinį pilietį, apmulkinti jį taip, kad jis ir nepajustų, kaip „tautos vadai“ jo kišenius valo. Šalia to eina persiorganizavimas, planuojama į suardyto „vilko“ vietą įkurti naują fašistinę miliciją ir t. p. įsistiprinimo žygiai.

Prieš Lietuvos demokratus stoja šiuo metu vienas didžiausių uždavinių: suaktivinti

plačiuosius Lietuvos gyventojų sluoksnius, padaryti iš kantrių žiūrovų aktingus krašto šeimininkus. Gana jau tos šlykščios būklės, kad gauja užgrobikų riejasi savo tarpe del teisės šeimininkui kišenės kraustyti, o tikrasis šeimininkas — liaudis stovi šalia tų rietenų ir visai šaltai žiūri į savo „ponų" varžytynes del jo turto ir teisių. Darbo liaudis turi prabilti ir parodyti, kad Lietuvos šeimininkas yra ne prasivogę „tautos vadai", bet tie, kieno turtu ir pastangomis visa Lietuva stojosi ir laikosi. Pirmon galvon turime kreiptis į tuos, kuriuos diktatūros režimas daugiausiai nuskriaudė, o tai yra milžiniška mūsų krašto dauguma, visi darbininkai ir neturtingieji valstiečiai. Iš jų turi išeiti aktingas pasipriešinimas prieš žulikišką smurtininkų viešpatavimą. Jie pirmieji turi atsisakyti buvę tik žiūrovais, bet turi pasijusti krašto šeimininkais ir kaipo tokie, atatinkamai su besiriejančiais „tautos vadais" pasielgti.

Drg. Bielskis apie padėtį Lietuvoje.

Latvių „Socialdemokrats" deda drg. Bielskio pastabas apie situaciją Lietuvoj, kurias čia paduodame.

Red.

Lietuvos socialdemokratų partiją, kaip jau žinoma, pernai administracija savo nuožiūra uždarė. Partijos vadovybė, apskrities viršininko nutarimą del partijos uždarymo, apskundė teismui. Teismas pripažino, kad administracijos nutarimas neteisėtas ir tą nutarimą panaikino. Nuo to laiko partija formaliai galėjo toliau veikti. Bet faktinai atnaujinti kokį nors platesnį veikimą nėra galimybės. Vietų komendantai, pasirėmę karo stoviu, neleidžia partijos skyriams absoliučiai jokių susirinkimų. Partijos nariai neturi galimybės susirinkti. Negali išrinkti vietinių komitetų, negalima taip pat sušaukti partijos kongresų ir konferencijų. Vietose darbuojasi prieš voldemarinį perversmą rinktieji komitetai, papildydami savo sąstatus kooptavimo keliu. Tokiose pat sąlygos veikia ir partijos C. Komitetas.

Partija leidžia savaitinį laikraštį, bet karo cenzūra cenzūruoja kiekvieną raštą. Palyginamai aktingai veikia socialistų studentų organizacijos. Jos irgi leidžia savo laikraštį. Studentai, remiantis universiteto autonomija, turi galimybę daryti susirinkimus ir bendrai kiek nors plėsti savo veikimą. Gegužės 1 d. šventę administracija uždraudė. Tą dieną neleido daryti net paskaitų.

Visos profesinės sąjungos uždarytos. Darbininkai yra padavę prašymus leisti atnaujinti profesines sąjungas, bet teigiamų rezultatų dar iki šiol nesulaukė. Darbininkai smarkiai suterorizuoti ir įbaidyti. Del kiekvieno, nors ir menkiausio darbininkų judėsio ar tai darbo vietoje ar visuomenėj, tuojau juos padaro „komunistais", o po to seka žiaurios represijos. Komendantai draudžia net grynai ekonominius streikus. Tą aplinkybę išnaudoja darbdaviai ir sistematiškai mažina darbininkų uždarbį. Įstatymai, kurie šiek tiek garantavo darbo apsaugą, anuliuoti.

Bendras politinis režimas, Voldemarui pasišalinus, lyg ir truputėli suminkštėjo. Tas pasireiškia suimtųjų revoliucionierių bylose ir kitur. Seimo sušaukimo reikalauja socialdemokratai, liaudininkai ir krikščionys. Valdžia žada vykdyti konstituciją ir seimą sušaukti, bet kada tas bus—to dar niekas nežino. Iki šiol dar nėra išgalvotas toks rinkimų įstatymas, kuris dabartiniams valdovams užtikrintų seime daugumą. Bet, rodos, kad tos daugumos jie ir negalės sudaryti, nežiūrint kokius cenzus ir kokius suvaržymus jie pravestų įstatyme.

Miestų savivaldybės tebeveikia sename sąstate tokios pat, kokios jos buvo išrinktos prieš Voldemarinį perversmą. Kauno miesto taryboje yra gana stipri ir įtakinga socialdemokratų frakcija. Šiaulių m. burmistras ir tarybos pirmininkas socialdemokratai. Taip pat ir kitų miestų tarybose socialdemokratai turi didesnę ar mažesnę įtaką.

Valsčių savivaldybės perorganizuotos dar Voldemaro laikais ir dabar jų negalima vadinti savivaldybėmis tikroj to žodžio reikšmėj. Savivaldybės dabar neturi jokių teisių. Iki rudeniui valdžia žada pakeisti ir miestų savivaldybių įstatymą.

Kauno universitetas iki šiol turėjo plačią autonomiją. Universiteto rektorius socialdemokratas. Dabar paskelbtas naujas įstatymas, kuris suvaržo universiteto autonomiją. Iki šiol profesorius ir rektorių rinko pats universitetas, dabar mokomojo personalo tvirtinimas pareis nuo prezidento. Suprantama, šį reorganizacija palies progresyvius universiteto darbuotojus, nes tiktai tam ir yra sugalvota.

Nežiūrint į nepakenčiamai sunkų politinį režimą ir ekonominį skurdą, darbininkijos veikėjai tęsia kovą ir nepaliaus iki pergalės, neatsižvelgiant į jokius sunkumus.

Vienos provokacijos užbaiga.

Ne taip senai Kauno Elta skelbė pasauliui naują sensaciją: esą Latvijos policija susekusi didelę „teroristų" bandą Latvijoj. „Teroristai" buvę atvykę iš Vilniaus ir ištisą mėnesį gyvenę Latvijoj, laukdami progos kam nors iš Lietuvos „tautos vadų" nusukti sprandą. Be to, anot Eltos, buvę rasta mėšlų krūvoj daug ginklų, bombų ir „plečkaitininkų" literatūros...

Mes jau tada, „Pirmyn" 6 (62) nr. rašėmė, kad visa ta istorija su teroristais, mėšlų krūva ir bombomis yra eilinė „tautos vadų" provokacija, kurią inscenizuoti padėjo Latvijos policija. Jau pats faktas, kad Latvių policija desėtką „teroristų" visą mėnesį sekė ir nė vieno jų nesuėmė, leido manyti, kad reikalas yra nešvariu tikslu pūčiamas. Dabar galutinai paaiškėjo, kad už skelbiamų „teroristų", „bombų" ir „mėšlų krūvos" slėpėsi paprasčiausia ir durniausia provokacija. Latvijos teismas visas bylas, sąryšy su „bombomis", jau likvidavo. Pilietis Šatenšteinas, pas kurį rado revolverį, gavo 20 latų pabaudos ir tuo pasibaigė visa sansacija. Šatenšteinas policijai sakėsi brauningą gavęs iš kokio tai lietuvio politinio emigranto ir todel už nepranešimą policijai jam teismas davė palyginami „didelę" bausmę, nes paprastai Latvijoj už nelegalų ginklo laikymą baudžiama 10 latų bausmės. Kur dingo „bombos", kur ta garsioji „mėšlų krūva", po kuria lietuviški „tautos vadai" bendrai su Latvijos policija „broliškai" kapstėsi, taip nieks ir nežino. Iš politinių emigrantų nieks neliko nubaustas, nors kelis emigrantus Latvijos valdžia norėjo išvaryti iš Latvijos, bet pagaliau ir juos paliko ramybėj. Visas dirbtinas aliarmas, fašistų spaudos Lietuvoje ir net Latvijoj ryksmas, pa-

sirodo buvęs tiktai tuščias rėkavimas su tikslu parodyti pasauliui, kad „teroristai" veikia ir todel Lietuvos valdžia dar negali švelninti savo politikos link demokratiškosios opozicijos. Pasilieka neaišku vienas dalykas: kodel Latvijos policija ir net dalis Latvijos spaudos šitą negudrią lietuviškų „tautos vadų" provokaciją parėmė? Daug kas tvirtina, kad tai buvę daroma atsižvelgiant į sunkiai einančias prekybos sutarties derybas. Gal tai ir taip, bet tokiame atsitikime Latvijos reakcininkų valdžia pati save ne per puikiausiai atestuoja. Mums sunku įtikėti, kad nors šiek tiek save gerbią Latvijos politikai sutiktų tokiomis šlykščiomis priemonėmis gerintis prie kaimyninės tautos budelių. Greičiausia visa ta provokacija ir šlykšūs melai liko sutarti „besisvečiuojančių" vienų pas kitus policininkų, o Latvių valdžia, nenorėdama bloginti „gerų", santykių tarp „broliškų tautų", į šitą žemą provokaciją per pirštus pažiūrėjo...

Lietuvos diktatoriai šita savo provokacija dar kartą persistatė kraštui nuogi, be papuošalų. Valdžia, kuri, norėdama pateisinti savo žiaurumus, pati inscenizuoja tariamų „teroristų" gaudymą, arba „suranda" mėšlų krūvoj „bombas" ir ginklus, pasmerkia pati save. Kiekvienas padorus žmogus tokiomis provokacijomis gali tik pasipyktinti ir tokiai valdžiai turi duoti niekšų valdžios vardą.

Yra priežodis: šmeižk — kas nors vis prilips. Panašiai elgiasi ir „tautiškoji" Lietuvos spauda. Ant pol. emigrantų ir opozicijos senai jau kariama šunes ir kai tas daroma sistematiškai, užkišus burną pasiteisinimui, šis tas gali ir prilipti. Nesenai teko skaityti viename Pietų Amerikos lietuviškame šunlapy, kad esą „70 teroristų" buvo atvykę į Latviją ir iš ten norėję eiti „tautos vadų" žudyti, bet budri Latvijos policija „teroristus" išbaidžiusi. Karštas klimatas veikia vaizduotę, todel ne dyvai, kad iš „10 teroristų" P. Amerikoj pasidarė „70 teroristų". Šitokie melai turi tikslą žeminti sau nepatinkamą opoziciją ir kaip koks nors Brazilijos ar Argentinos užkampio lietuvis, skaitydamas tą šunlapį, sužinos tiesą? Arba kaip tie „Mūsų Rytojaus", „Vilniaus Rytojaus", „Segodnia" ir panašių šliužų spaudos skaitytojai atskirs tiesą nuo melo? Tegu tiesa po kurio laiko ir paaiškėja, bet tie laikraščiai ją nutylės, ir šis tas pasiliks prilipęs. Tokios tai yra Smetonos ir jo prietėlių kovos priemonės prieš demokratišką opoziciją Lietuvoje. Ir kas po to gali abejoti, kad Smetona ir jo klika yra „taurūs tautos vadai", „tėvynės gelbėtojai"?

J. K.

Gegužės Pirmoji Kaune.

Sakoma, kad kiškį ir lapas gąsdinąs.

Buržuazinė, dvasiniai moraliniai suglebusi Lietuvos miesčionija prieš pirmąją gegužės—pasaulinę darbininkų šventę—rodė aiškaus nerimo žymių. Kaž kas neaiškaus, nesuvokiamo, sudrumstė saldų tautiško spekulianto, suegoistėjusio, pardavinėjančio kūną ir dūšią, valdininko miegą. Visi jie nerimauja, nervinasi lyg teismo dienoje.

Įsakyti žvalgybos agentai siunta mieste ir kaime. Jie, panašiai Borutos romane „Namas Nr. 13", „daro" faktus. Ypatingo dėmėsio ir uolumo parodoma sekant sostinės darbininkus. Valdžios laikraščiai veik kas dieną skelbia griausmingas žinias apie masinius priešvalstybinių gaivalų areštavimus, komunistų likvidaciją, rastus nelegalius literatūros sandėlius ir tam panašiai. Kelių eilinių komunistų suėmimas, paskutinėmis balandžio mėn. dienomis, įvaro visuotino baubo surambėjusiam miestelėnui.

Tuo tarpu viena po kitos slenka gražios, saulėtos balandžio pabaigos dienos. Artėja gegužės pirmoji. Darbo žmogus lengviau atsidūsi: nors ir verguvės dienas pergyvendamas laukia su prasiilgimu savosios, vienintelės metuose Darbo šventės. Vienas kitam tarstelėja žodį apie tai. Nors kukliai, ruošiasi paminėti taip svarbų įvykį.

Balandžio 30 dieną „Lietuvos Žinios" del suprantamų sąlygų teišgali pranešti, kad rytojaus gegužės 1 dienos — darbo žmonių ir tautų solidarumo šventės proga — laikraštis neišeisiąs. Valdžios spauda grasinančiu tonu skelbia būsiant rytojų paprasta darbo diena.

Vytautinis maskaradas be maskių.

(Laiškas iš Lietuvos).

Vytautinio maskarado bendras požymis.— Vytautinis maskaradas be maskių. — Ką fašistai nori pasiekti tuo maskaradu. — Maskarado iniciatorius. — „Vytautas Didysis ir Antanas Didysis".—Spekuliacija ir liaudies mulkinimas. — Teroras krašto viduj ir „demokratiškos" laisvės maskės prieš užsienį. — Vytautinis maskaradas — tai organizuotas fašistinių banditų maršas prieš revoliuciniai demokratiškas liaudies mases.

Tai daliai Lietuvos visuomenės, kurią pasiekia „Pirmyn" — teko jau keletą kartų skaityti nuotrupomis apie Vytautinį maskaradą. Ir reikia pasakyti, kad pavadinimas „Vytauto metu" *maskaradu* — rado didžiausią atgarsį ir pritarimą tų žmonių tarpe, kuriuos, kaip minėjau, „Pirmyn" pasiekia. Ypač tas rado atgarsio tarpe darbininkiško ir pažangaus besimokinančio jaunimo, kuris trokšta ir ieško juo daugiau žinių apie Marksą ar Kautskį, bet jokiu būdu ne apie keliama visomis jėgomis fašistais, kaip „mėšlą ant šakės", Vytautą,—kuris yra visiškai svetimas minėtam jaunimui. Ir visai suprantama. Ką sveiką, realiai galvojantį pažangųjį jaunimą, kurio uždavinys yra sukurti Lietuvoj naują, laisvą ir sociališkai teisingą gyvenimą, — gali apeiti banališkas vytautinis maskaradas. Tas jaunimas, gali tik ironiškai nusišypsoti del tų visų idiotizmų, kuriuos fašistų papirpkti agentai ir apmulkintas jaunimas daro sulig įsakymų tam tikro tono palaikymui maskarado metu. Bet tai yra tik viena maskarado pusė. Taip vadinamoji oficiališkoji, kuri visur maskarado metu prasideda nuo atkalbėjimo Vytauto „nuopelnų" litanijos Lietuvai ir baigiasi... Valio Vytautas... Tegyvuoja „tautos vadas" Smetona... Tur būt bereikalinga minėti, kad tuos šūkius lydi šnipai ir policininkai delnų plojimais. Bet tas jau ir netaip svarbu. Kaip nesvarbu yra plačiau apsistoti ir ties oficialiąja maskarado puse, kuri niekuo daugiau nėra, kaip papraščiausia *„zabava v duracki"*, lygiai taip pat, kaip ir visos tautiškai—fašistiniame stiliuje ruošiamos „šventės-maskaradai".

Kur kas svarbiau, ir net būtina yra pažangiajai Lietuvos visuomenei prisižiūrėti arčiau į *Vytautinį maskaradą be maskių* ir padaryti iš to keletą išvadų.

Visi su nekantrumu laukia. Kas bus Lietuvoj, kas vyks užsieny?

Balandžio 30 dieną 12 valandą nakties valdiškosios „Spindulio" spaustuvės darbininkai sulaiko mašinas, perstoja išsiuntinėję laikraščius, meta darbą.

— Kaip jūs drįstat?.. Pasimatysim, atsiskaitysim!... — grasina administracijos ponai.

— Galėsim atsiskaityt! — drąsiai atšauna darbininkai ir išeina.

Saulėtas gražus ketvirtadienis — pirmosios gegužės — rytas. Į darbą švilpia vos keli fabrikai. Tačiau darbininkai neateina. Nedirbama.

Iš pat paryčio į miestą daug važiuoja iš kaimų žmonių. Mat, tą dien paprastai įvyksta dideli turgai, mūgės. Jei ne jų jadėjimas Kaunas išrodytų visiškoj šventės nuotaikoj.

Didelė dalis privatinių dirbtuvių (kirpyklos, siuvyklos, smulkios įmonės) darbininkų žymiai daliai neatėjus nepilnai dirbo.

Nevisi atėjo tarnautojai ir į valdiškas įstaigas.

Moksleiviai aktyviai prisidėjo prie darbininkų šventės. Į atskiras net klerikalų užlaikomų mokyklų, klases neatėjo apie $^1/_3$ visų mokinių. Kadangi buvo grasinimų tą dieną neateisiantiems, tai dalis moksleivių net kelerias dienas prieš šventę mokyklos nalankė, dėdamėsi sergą, buvę išvažiavę ir t. p. Šventės proga jų pritarimas ir simpatijos darbininkų sąjudžiui keleriopai padidėjo.

Pačią gegužės 1 dieną, ypač vakare, gatvėse sutikdavai darbininkų būrelius šventadieniškai bevaikštinėjančius. Dalis bent šią dieną pasinaudodami proga įšėjo į žaliuojančius Pakaunės kalnus atsikvėpti gaivinančiu oru.

Tenka pastebėti, kad mažuma darbininkų prie padienių miesto darbų — dirbo. Matyt, nebuvo tampresnių ryšių įtraukimui jų į švenčiančių tarpą. Kitais metais į tai tektų atsižvelgt.

Jokie spausdiniai šventės dieną neišėjo. Net nedirbo klerikalų ir valdžios rankose esančių spaustuvių darbininkai. Lietuvos spaustuvininkai savo sąmoningu organizuotumu ir proleratine disciplina didžiuotis gali.

Tikrų žinių dar nėra, bet manoma, kad ir sodžiuj atskirose vietose nedirbta.

Miešcionijos laikraščiai su džaugsmu išbliovė, kad baisioji gegužės 1 diena praėjusi Lietuvoj ir užsieny ramiai. Tylėjusi Lietuva. Ramiai minios demonstravę Berlyne, Vienoj, Paryžiuj. Neįvykę riaušių Varšuvoj, Pragoj. Ramumu pasižimėjęs Tokio, Naujorkas, Čikago.

Taip, buvo ramu. Bet taip galėjo ir nebūti. Ar ir kitą met bus ramu?—štai klausimai kurie blaško miešcionio laikiną džiaugsmą.

Net „žinomas" K. Binkis šiuo kart moka teisingai pastebėti:

„Darbininke! Per mažai deklamuoji
Tavo tylėjimas
Ima gąsdint buržujų!
(„Naujas Žodis" eilėrašty „Gegužės 1-jai").

Vienas darbininko tylėjimas gąsdina buržujų. Bet ne taip drebės buržuazija ir reakcionieriai, kada ateinančių Darbo švenčių proga Darbo kolonos pasikels iškovoti savajam kraštui kultūrinę, ekonominę ir politinę laisvę.

T. Saigūnas.

Kaunas, 1930—V—2.

Latvijos Socialdemokratų Darbininkų Partijos 15-tasis Kongresas.

Šių metų birželio m. 14—17 d. įvyko Latvijos S.D.D. Partijos 15-tasis Kongresas. Kongresą atidarė Seimo pirmininkas d. Dr. P. Kalninš, savo kalboj trumpai pažymėdamas Partijos nuveiktus darbus bėgyje 26 Partijos gyvavimo metų.

Latvijos proletariatas, iš tikrųjų, gali su pasididžiavimu konstatuoti, kad jis visą laiką stovėjo susipratusio pasaulinio proletariato išsivadavimo kovoje pirmose eilėse. Jo praeity stovi bent kelios revoliucijos ir visa eilė sugriautų monarchų sostų, kurių vietas užėmė demokratija.

1904 metais įsikūrusi Latvijos S. D. D. Partija, stojo ant tvirto marksistinio pagrindo, dėdama savo

---

Visokių rūšių maskės gyvenime yra vartojams įvairių niekšų, o ypač tautiškų niekšų, atsiekti kokiam nors slykščiam tikslui, kuomet to tikslo negali pasiekt atviru ir legaliu keliu. Iš čia kyla įvairūs maskaradai, ne karnavališki, bet politiški ir sociališki. Tas pats yra ir su *Vytautiniu maskaradu*, kurio minėtoji oficialioji pusė yra tik širma dengianti tikruosius tikslus, kuriuos to maskarado rengėjai fašistai pasiryžo atsiekti. O tie fašistų—tautininkų tikslai yra grynai politiniai-sociališki, ***surišti su fašistinės klikos interesais.***

Visi gerai žinome, kad po gruodžio pučo klika niekšų, pasivadinusi „tautos vadais", žadėjo *rojų* Lietuvai. Bet tie *pažadai liko vien tik pažadais* bėgy, su virš trejų metų. Tai pradėjo suprasti jau net kvailiausias leitenantas, kuriam „tautiškos eros" būtenybė buvo ir po šiai dienai tebėra argumentuojama *litais iš valstybės iždo*. Kartu pradėjo blankti ir „tautos vadų" aureolė. Juoba, kad jie patys tarp savęs vis smarkiau riejosi del šiltų vietų, kas galų gale davedė net iki pavarymo tokių geniališkų *„tautos vadų"* iš profesijos, o *žulikų* iš prigimimo, kaip Voldemaras, Musteikis, Plechavičius ir t.t.

Norint gelbėti situaciją ir įteisinti kaip nors lietuviškos buržuazijos gruodžio laimėjimus, reikėjo sugalvoti kokį nors kitą įrankį, kuriuo iš vienos *pusės būtų galima užbovyti visuomenę ir atkreipti jos dėmesį nuo aktualių vidaus politikos ir socialiniai-klasinių priešingumų*—iš kitos gi pusės išpusta tautiška frizūra *pridengti savitarpes rietenas, o kartu pridengti žiaurų moralį ir fizinį terorą, kad sistematiškai, patylomis, paslapčiomis būt galima vis labiau ir labiau įsistiprinti netik politiškame, bet kas svarbiausiai kultūriniame, sociališkame ir ekonomiškame Lietuvos gyvenime, be kurių neįmanomas politiškas viešpatavimas ilgesniam laikui.* O jau paskui, kaip nors ant karštųjų prašmugliuoti prezidento ir seimo rinkimus ir t.t.

Ir žinot, kas to viso gudriai suplanuoto maskarado iniciatorium yra? Lig šiol Kaune tuo klausimu buvo įvairių versijų. Bet paskutiniu laiku jos išnyko, kuomet labai orginaliu būdu išėjo aikštėn, kad to viso maskarado iniciatorium yra buvęs caro šnipas ir dabartinis fašistinis žemės ūkio ministeris Aleksa. Atsitkio tai sekančiai. Joninių metu pas Aleksą prisirinko daug svečių, kad pasveikinti poną ministerį vardo dienoj. Kuomet visi besveikindami ant tiek nusisveikino, kad jau galėjo jaustis visiškai atvirais, (kaip paprastai gerokai įsikaušę) pradėjo kalbėti apie „tautos reikalus" ir pasakodami vieni kitiems savo nuopelnus tautai, daėjo iki to, kad užsiminta ir apie nesenai vykusią Kaune parodą. Gi vienas iš svečių

programos pirmon vieton klasių kovą ir nuo to pagrindo nė žingsnio neatsitraukė.

Šiame Kongrese, tarpe trijų šimtų su viršu delegatų, atstovaujančių 7500 organizuotų Partijos narių [1]), matėsi ne mažas skaičius 1905 m. revoliucijos veteranų.

Kilus 1905 metais didžiajai revoliucijai prieš caro valdžią ir dvarininkiją, Ryga buvo tas centras, kuris vadovavo ne tik Latvijos, bet ir visos Pabaltės revoliuciniu judėjimu. Pačioj Latvijoj, Socialdemokratų vadovaujamos revoliucinės kovos buvo patraukusios ir kai kurias miesčioniškų demokratų ir smulkios buržuazijos grupes. Tačiau po 1917 metų revoliucijos, ypač susikūrus Latvijos tautinei valstybei, tos grupės nuo darbininkų atšlijo ir pasidarė net reakcingos. Dr. P. Kalninš savo kalboj pabrėžė, kad kūriantis Latvijos valstybei, proletariatas visai sąmoningai kovojo už Latvijos nepriklausomybę ir tikėjosi, kad buržuazija mokės įvertinti proletariato istorinius nuopelnus. Bet užteko tik kovas laimėti ir sukurti tautinę valstybę, kaip buržuazija, žadėjusi darbininkų klasei garantuoti politines teises ir socialę įstatimdavystę, savo pažadus bežiūrint užmiršo. Darbininkams ji ne tik jokių palengvinimų neduoda, bet visomis priemonėmis stengiasi atimti ir tą, ką per kraują darbininkai iškovojo.

Taip visada esti. Visus kovų sunkumus darbininkai išneša ant savo pečių, o laimėtais vaisiais naudojasi buržuazija ir visokio plauko „demokratai". Tokių pavyzdžių istorija paduoda šimtus, kur darbininkų klasė savo kovose priėmusi tokius abejotinos vertės „sąjungininkus" gavo nusivilti. Tatai mes matome Latvijoj, dar ryškiau matome ir Lietuvoj, kame šimtai revoliucionierių, kovotojų už tautinės valstybės nepriklausomybę, kalėjimuose pūdomi. O visokie svieto perėjūnai, kurie nieko bendra neturėjo nei su revoliucija, kurios dėka gimė pati valstybė, nei su kovomis už nepriklausomybę — šiandien ponauja ir darbininkus smaugia.

[1]) Nuo š. m. sausio m. 1 d. L.S.D.D. Partijos narių skaičius padidėjo 1500 žm.

Latvijos darbininkų klasė nežiūrint, kad jau vienuoliktus metus nuo įsteigimo tautinės valstybės „patriotų" migdoma tautinėj romantikoj ir pančiuojama visokiomis „vienybėmis"—tebėra aktinga ir nė nemano „patriotinės" buržuazijos žabangoms pasiduoti. Tai mums rodo Latvijos darbininkų klasės pastarųjų metų kovos, kurias vedė prieš buržuaziją, pasikėsinusią nusavinti darbininkų iškovotas teises.

Šis 15-tasis Latvijos S.D.D. Partijos Kongresas ryškiai parodė Partijos vieningumą ir pasiryžimą kovoti iki galutino laimėjimo. Svarbiausis iš Kongreso darbų yra priėmimas naujos Partijos programos, kuri bus tolimesniu Latvijos darbininkų klasės kovų kelrodžiu.

Pokarinis gyvenimas sudarė naujas aplinkybes, iškėlė daug naujų klausimų, kurių nebuvo prieškariniais laikais. Todel atsakyti į visus gyvenimo iškeltus klausimus ir buvo reikalas priimti naują programą.

Pati programa susideda iš trijų dalių ir yra pritaikinta naujiems gyvenimo reikalavimams.

Pirmoji programos dalis analizuoja kapitalistinės visuomenės priešingumus ir iš šių priešingumų augančią klasių kovą; darbininkų pažiūras į valstybę ir santykius su valstybės valdžia; kapitalistinio ūkio išsiplėtojimą ir iš klasių kovos išsirutuliojantį socializmą.

Antroji programos dalis apima visus tuos reikalavimus, kokius socialdemokratija, išeidama iš darbininkų ir visos darbo liaudies interesų, stato valstybei ir savivaldybėms, esant dabartinei kapitalistinei visuomenės santkarkai Šioje daly įeina visi artimiausi Partijos uždaviniai, del kurių realizavimo Partija kovoja esant kapitalistinei santvarkai.

Trečioje daly sutraukti visi reikalavimai liečiantieji žemės ūkį ir iš viso valstiečius.

Socialdemokratų programoj žemės klausimo statymas ant grynai teoretinio pagrindo iki šiol buvo toji kliūtis, kuri trukdė valstiečius jungti po socialdemokratų vėliavą. Dabartiniu gi laiku pritaikius programą valstiečių šių dienų reikalavimams, toji kliūtis yra pašalinta.

---

gan stambus valdininkas ir todel „karštas patriotas" po alkoholio įtaka, norėdamas pademonstruoti savo „patriotinius" jausmus ministerio akyvaizdoj, nieko protingesnio nesugalvojo pasakyti, kreipdamasi į šalia Aleksos sėdinčią poniutę X. kaip tik: „Ach, kad tamsta žinotum kokius pas mane gilius sūniškus Tėvynės jausmus sukėlė, mūsų garbingojo kunigaikščio Vytautauto Didžiojo Pavilionas, ir visa paroda, kuri tarytum jo amžinai garbei šiais didingais metais, mūsų nenuilstamų tautos vadovų buvo suruošta". Nugirdęs tą deklamaciją Aleksa tuoj atsikreipė prie kalbančių ir baigus minėtam ponui su „sukeltais sūniškais jausmais" kalbėti, pridūrė„ Tai p:Tamsta. Pilniausiai sutinku su Tamstos nuomone. Bet ar žinai Tamsta, iš ko iniciatyva to kilnaus Vytauto Didžiojo metų sumanymo išėjo? Ne? — Iš manęs! — durdamas su smilium galvon tarė Aleksa. Po tų jo žodžių prasidėjo griausmingi „ekselencijos" buvusio caro šnipo sveikinimai ir t. t. Visa ta istorija atrodo gan anekdotiškai, bet ji yra tikras faktas, kuris pasiekė bent tą visuomenės dalį, iš kurios man ji teko sužinoti, per žmogų visais atvejais verta pasitikėjimo.

Iš to gi, kad Aleksa yra to maskarado iniciatorium. galima padaryti tik vieną išvadą. Būtent, kad jis tarnaudamas cariškoj ochrankoj pilniausiai išmoko ir pasisavino rusų žvalgybos šlykščius provokacinius metodus kovoj prieš revoliucines liaudies mases. Šiandien, matomai, Aleksa įgytas žinias cariškoj ochrankoj, pardavinėdamas Lietuvos liaudies kovotojus, nori prldėgti N. Lietuvoj, kad jų agalbap vesti Lietuvą „garbingą ateitį", kaip kad jis anuomet, būdamas šnipu vedė ją kartu su kitais šnipais į nepriklausomą gyvenimą. Laiminga Lietuva, kuomet juos priešaky stovi tokie tautai nusipelnę „patriotai", kaip Aleksa!

Be aukščiau minėtų tikslų, kuriuos fašistai su pagalba vytautinio maskarado nori atsiekti, itin ryškiai išsikiša dar vienas *noras* be galo charekteringas jų ideologijai. Būtent, noras sukurti paslaptingus tautiškus mitus, o kartu noras sudaryti garbingų „tautiškų" herojų kultą ir diplomatiškai sutapdinti jį su dabartiniais fašistiniais „*tautos vadais*". Tas fašistų noras yra be galo didelis. Mat, jie jokiu būdu be stabų negali gyventi. O padaryti stabą šiais laikais, nors ir tokiame atsilikusiame, tamsiame ir suklerikalintame krašte, kaip Lietuva — nėra jau taip lengva. Tiesa, lietuviškos liaudies masės yra tamsios, prietaringos, užguitos ir t. t., bet jos *nėra tokios kvailos*, kaip jas persistato sau „*tautos vadai*" ir jų įvairaus plauko agentai, kurie skaito save pašauktais būti vadovais, vedančiais krašta „švieses-

Latvijos socialdemokratija agrarinės politikos programoj stato ekonominiai socialius reikalavimus, ūkio darbininkų ir mažažemių bei vidutinių ūkininkų interesų apsaugai. Čia įeina darbininkų apsauga, darbo našumas, žemės ūkio gamybos technika, rinkos, kreditai, žemės mokesniai ir t. t. Į visus tuos klausimus naujoji programa duoda išsemiamus, praktiškus atsakymus. Visi valstiečių reikalavimai realizuojami su valstybės, savivaldybių, koperacijos ir pačių valstiečių organizacijų pagelba.

Kaipo *valstiečių darbo nuosavybė* jiems paliekami visi tie ūkiai, kurie apdirbami valstiečio šeimynos jėgomis, nenaudojant samdomo darbo, nes tokių ūkių našumas, ne tik nėra didesnis, bet kartais net mažesnis už fabriko darbininko metinį uždarbį. Tokie ūkiai yra ir visų naujakurių gavusių iš dvarų žemės sklypus.

Latvijoj, kaip ir kitur, žemės reformą savo laiku iškėlė gyvenimo būtenybė. Socialdemokratai už ją kovojo. Dabar lieka tik apsaugoti tą reformą nuo reakcijos pasikesinimų, organizuoti lauko darbininkus ir padaryti iš jų aktingą socialistinę jėgą; apsaugot valstiečių interesus ir sudaryti darbo valstiečių ir darbininkų tvirtą vienybę. Tą pasiekti žymiai padės naujoji programa.

Didieji žemės ūkiai, kurie tarnauja samdomo darbo išnaudojimui, stojus socialistinei valdžiai, turės būti suvisuomeninti. Bet darbo valstiečiams socialdemokratai pavyzdžiais įrodys, kad visuomeninis ūkis yra našesnis.

Tiek tai trumpai suglaudus galima buvo tam kartui apie patį Kongresą ir naująją programą pasakyti.

Prie atskirų programos punktų, kaipo nepaprastai svarbių ir mums, Lietuvos darbininkų klasei, teks dar sugrįžti.

Kongresą sveikino Socialistinis Darbininkų Internacionalas ir visos Europos valstybių socialistinės partijos. Asmeniškai kongresą sveikino be kitų ir Lietuvos Socialdemokratų Partijos Centro Komiteto atstovas d-gas inžin. V. Bielskis.

Š.

Tegyvuoja tautiškoji kultūra!

Lietuviškųjų fašistų vadovybė,—susidedanti savo daugumoje: 1) iš buvusių caro šnipų (Aleksa); 2) buvusių lenkiškų legionininkų (Grigaliūnas-Glovackis, Daukantas, Plechavičius ir k. Kas link tų ponų šnipavimo amato, tai, kaip gandai eina, jie ir po šiai dienai tuo „tautišku" amatu verčiasi, „tautos labui" pelnydamiesi įvairius ordenus ir medalius); 3) buvusių cariškų žandarų (Musteikis) ir 4) įvairių prasigėrusių ir prasivogusių civilių (Smetona, Purickis, Voldemaras...) ir eilės karininkų—pagrobusi valdžią į savo rankas tuoj proklamavo *„tautiškąją erą"*, kuria pasiryžo aprėpti visas Lietuvos Respublikos gyvenimo sritis. *„Tautiškosios eros"* proklamavimas, — tiems įvairių garbingų profesijų ir amatų ponams, kuriuos jų aukščiausiojo patriotizmo pakilimo metu, sujungė vienalitin frontan bendras **pasipelnimo** interesas—buvo būtinas ir reikalingas. Būtinas ir reikalingas todel, nes tiems ponams norint *tautiškai pelnytis*, reikėjo būtinai savo labai margą abazą, del aukščiau minėtų priežasčių, pridengti tautiška skraiste, kad jis atrodytų ir lietuviškos visuomenės akyse vienalyčiu žulikų ir vagių, atsiprašau... tautiškų herojų frontu vedančių tautą į šviesią ateitį.

Pradėję tie ponai *pelnytis* ir susidarę sau *tautišku* budu ekonominę bazę panoro sukurti ir *tautiškąją kultūrą*. Ant kiek jie pasirodė „specais" *politinės kultūros* kūrime, ant tiek jie buvo bejėgiais bendrai „tautiškosios kultūros" kūrime. Ir iš tiesų: Netgi tokie pusiau analfabetai ir lietuviškai nemokantieji kalbėti, kaip Musteikiai, Plechavičiai, Glovackiai ir kiti galėjo to „kilnaus" kūrybos darbo imtis. Aišku, kad ne! Todel jie, kad nesusikompromituoti toje srityje, o kartu kad išlaikyti rimtas tautiškas minas, jog ir šioj srity jie jeigu nekurti, tai kaip „tautos vadai" komandavoti yra kompetingi,—nutarė *pasigaminti* atatinkamus kadrus kultūros darbininkų. Kaip gi juos pasigaminti? Aišku, kad tik *tautišku būdu* t. y. *pirkimu*. Na ir prasidėjo *tautiškos var žytinės*, kultūros darbininkams pirkti. Fašistai pinigų pagalba nusipirko visus tuos, kuriems kultūriniame darbe vardas: *prostitutės*. O tokių Lietuvoj nemaža.

nion" ateitin. Ypač darbininkiškas Lietuvos jaunimas, jau nelabai duodasi už nosies vedžiojamas visokios rūšies neprašytiems „tautos vadams" — pasturlakoms. Jis gerai, pažįsta, kas per vieni tie ponai apsiželdinę „tautiškomis" plunksnomis. Todel visai nenuostabu, kad šviesesnis provincijos jaunimas, gan dažnai fašistines tautiškas fanfaras ir visokius „patriotiškus" raginimus bei vytautinius blevizgojimus palydi švilpukais arba gardžiu juoku, kas itin nepatinka kauniškos centralės agentams. Čia noriu privesti vieną faktą, kuris pas mūsų bažnytkiemio jaunimą iššaukė daug juoko, bet kartu ir motinų ašarų, nes tiems, kurie kvatojosi teko pasėdėti pora savaičių kalėjime ir išgirsti gražių „tautiškų" koliojimo žodžių.

Kaip Lietuvoj kiekvienam yra žinoma, visi tie „Vytauto Komitetai" provincijoj yra steigiami netik pagal centralės užsakymą, bet tiesiog žvalgyba arba *policija įsako įsteigti tokį komitetą*. Taip buvo ir mūsų X miestely. Policija įsakė vidurinės mokyklos direktoriui pasiimti iniciatyvą vytautiniam komitetui įsteigti. Savaime suprantama, kad direktorius noroms nenoroms turėjo policijos įsakymą išpildyti. Paskirtą dieną steigiamajam susirinkimui, kurin suėjo: pirmon eilėn žvalgybos personalas, paskui policija, kunigėliai, valdininkai ir šiaip keliolika piliečių del įdomumo, — atvyko prelegentas iš Kauno tūlas studentas korporantas, penimas buterbrodais iš valstybės lėšų, kad paskaityti paskaitą apie Vytauto reikšmę Lietuvai ir tuo priduoti provincialams „tautiškos" stiprybės. Nekalbant jau apie tai, kad tas korporantas, kaip ir visi jo plauko ponaičiai, savo protu niekuomet negyveno ir negyvens, o gyvenime atlieka tik buržuazijos ir visokiu parazitų sukamų katarinkų rolę — reikia, be to, pasakyti, kad apie istoriją jis daug menkiau nusivokia negu žilė apie debesis. Pradėjęs savo „paskaitą" jis greit nuvažiavo ant palyginimų ir bematant suriko: „Gerbiamieji, tauta tokių didžių ir garbingų vadų, kaip mūsų kunigaikštis Vytautas, turi laukti šimtmečiais. Ji skursta, blaškosi, kol jai Aukščiausias neatsiunčia vadą — meteorą, kuris nušviečia patamses ir veda tautą į šviesią ateitį. Tokiu vadu meteoru mūsų tautai buvo Vytautas Didysis, kurio laikais tauta pasiekė aukščiausio žydėjimo laipsnio. Gi jam mirus sunyko ir klajojo patamsėse, kol Dievas neatsiuntė mums antrą vadą—meteorą jo ekscelenciją tautos prezidentą p. Antaną Smetoną, kuris išgelbėjo Lietuvą iš gresiančio mūsų jaunai valstybei bolševikiško smako pavojaus ir šiandien veda ją į šviesią ateitį. Matysit, gerbiamieji, kad ateis laikai, kada mūsų ainiai dabartinį mūsų prezidentą pavadins Antanu Didžiuoju ir pastatys

Juoba, kad ir lietuviškojo gyvenimo sąlygos jų veisimuisi yra labai palankios.

Bet iš tokių pirktų kultūrinių prostitučių labai mizernos kūrybinės pajėgos. Jos kuria tol, kol doleriai į jas veikia. Gi kuria tai, ką dolerių davėjai įsako. Taip, kad šiuo būdu „tautos vadams" sukurti „tautiškąją kultūra" labai sunkiai vyko, tuo labiau, kad sveikoji Lietuvos visuomenė tiek juos pačius tiek jų „tautiškus kūrinius" bojkotavo ir bojkotoja po šiai dienai ieškodama kultūrinio peno kitur. Tuo atsparumu itin Lietuvoj pasireiškė „Kultūros" būreliai, suspietę savin visą blaivesnį Lietuvos jaunimą. Kad padaryti tam galą, „tautos vadai" padarė galą „Kulturos" būreliams, atimdami visiems būreliams (išskiriant du: Universiteto „Kultūros" būr. ir Dotnavos Žem. Ūk. Akademijos Kult. būr.) pilietines viešumos teises. Gi visus „Kultūros" b-vės leidinius uždrausdami mokyklose. Tuo būdu grynai tautišku ir vardan „tautiškosios kultūros" fašistams pavyko išnaikinti visus „Kultūros" būrelius ir pasmaugti geriausią Lietuvoj knygų leidyklą „Kultūros" b-vę. Susiorganizavusiai jos vietoj „Kultūros Švietimo Draugijai", teduotos tokios teisės, kaip ir kiekvienam ne fašistui Lietuvos piliečiui. Tai reiškia, kad visi tos draugijos darbai yra griežtoje karo komendanto priežiūroj, o jos organas „Kultūrą", kuris buvo labiausiai paplitusiu laikraščiu Lietuvoj — vardan „tautiškosios kultūros" yra *redaguojamas tautiško karo cenzoriaus*. To neprašytojo vyriausiojo tautiško redaktoriaus (žinoma analfabeto) žodis yra lemiančiu žurnalo turinio atžvilgiu.

Apsidirbę vardan „tautiškosios kultūros" su aukščiau minėtomis kultūros organizacijomis „tautos vadai" nepamiršo ir kauniškės „Kultūros Tarybos", kuri apart metinių suvažiavimų ir vieno liaudies universiteto išlaikymo, daugiau nieko neveikė. Ir štai šiemet, didžiausiu fašistinio patriotizmo pakilimo metu „Vytauto Didžiojo metais" irgi vardan „tautiškosios kultūros" neledžiama minėtai kultūros tarybai padaryti parodos metu t. y. laiku kuomet patogiausia daugumai atvykti suvažiaviman—tos draugijos suvažiavimo. „Lietuvos Žinių" 135 Nr. iš šių metų birželio m. 17 d. skaitome:

„Del Kultūros kongreso.

„Lietuvos Kultūros Sąjungos Tarybos šauktas š. m. birželio 19 d. Kultūros kongresas neįvyks, kadangi jam leidimas parodos metu nėra gautas".

Komentarai prie šios žinutės nereikalingi. Juoba, kad dar prašmatnesnių faktų kultūros dirvoj šiais fašistinio patriotizmo pakilimo metais susilaukėme. Prašmatniausias iš jų bene bus tik **universiteto autonomijos panaikinimas**. Ir vis tai vardan „tautiškosios kultūros". „Vytauto Didžiojo", metais kuriais „tautos vadai" pasiryžo Vytauto garbinga dvasia pripildyti visus Lietuvos pakampius ir įžiebti vytautišką tėvynės meilę netik kad kiekviename pilietyje, bet bendrai kiekviename gyvame sutvėrime, pradedant Smetonos medžioklės šunimis ir baigiant didžiausiojo Lietuvos skurdžiaus lūšną apgulusiomis blusomis, kad jos dar labiau t. y. patriotiškai, vytautiškai padėtų „tautos vadams" siurbti vargšų kraują.

Mat universiteto autonomija „tautos vadų" budeliškose gerklėse buvo labai nemaloniu kaulu kurio jie nei nuryti, nei išspiauti negalėjo. Esant universiteto autonomijai, universitete galėjo darbuotis mokslininkai, kurie fašistams nebatlaižiavo. Ir darbavosi. Jie laiks nuo laiko pakeldavo balsą prieš fašistinį smurtą per visokias paskaitas ir disputus. Jie skiepydavo besimokinančiam jaunime laisvės ir pažangos idejas. Be to, ir pats blaivesnis jaunimas galėjo dar spiestis į įvairiais organizacijas kaip *„Kultūros"* būrelio, *„Žaizdro"*, *„Aušrininkų"* *„Varpininkų"* ir kitas sąjungas, kuriose apylaisviai lavinosi ir papildė savo žinias.

Aišku, kad visa tai gadino „tautiškosios kultūros" idiliją ir nedavė jai visoj pilnumoj klestėti. Žodžiu, tai nebuvo suderinama su „tautiškosios kultūros" kilniais idealais iškeltais per naktinį gruodžio pučą. Taigi „tautos vadai" vytautindami Lietuvą pasiryžo galų gale vardan „tautiškosios kultūros" suvytautinti ir universitetą. Šiuo žygiu jie jau pašalino viską, kas kliudė „tautiškosios kultūros" klestėjimui. Dabar jau visoj pilnumoj *galės gyvuoti tautiškoji kultūra*, kūriama iš vienos pusės pirktų fašistais kultūrinių prostitučių, kaip Binkių, Bičiūnų, Girų, Gri-

jį lietuvių tautos istorijoj greta su Vytautu Didžiuoju... ir t. t. ir t. t."

Taip, ateis laikai, bet tik ne tokie, apie kokius plepa pusgalvis korporantas, bet tokie, kuomet dabartinį „tautos vadą—meteora" revoliucinė Lietuvos liaudis, kartu su jam panašiais budeliais, o gal ir ponu korporantu, pakars ant sausos šakos, nes žalios tokiems niekšams bus gaila. Bet ne tas svarbu dabartiniu metu. Svarbu tas, kokiomis idiotiškomis plepalynėmis maitina kauniškiai „oratoriai" provinciją, žinoma, visai samoningai populerindami Smetoną, kad padaryti tą žulikišką Užpalių mužikėlį dideliu herojumi, stabu, prieš kurį visi lenktų galvas, o kai ateis laikas, kad lengviau jį prašmugeliuoti į amžinus prezidentus.

Šitokios fašistų pastangos, kaip minėjau, iššaukia daugely vietų pajuoką iš blaivesnio jaunimo tarpo, bet fašistiniai niekšai šiandien turi pakankamai jėgų, kad tokius nepaklusnius suterorizuoti, palaikyti kelias savaites kalėjime ir t. t. Ir be jokių susilaikymų jie tas teroristines priemones šiandien labiau kaip niekad provincijoj vartoja, tikėdamiesi tuomi iš žulikiško Užpalių pusgalvio, banditiškai pagrobusio valdžią į savo rankas ir *budeliškai valdančio* Lietuvą jau ketvirti metai, padaryti liaudies akyse *„Antaną Didįjį"*. Ar tas biznis fašistams pavyks — sunku tikėti. Bet šiandien tenka konstatuoti gan liūdnas faktas, kad su Vytautiniu maskaradu, ypač provincijoj, fašistiniai agentai ir vietinė administracija *varo didžiausias spekuliacijas ir šlykščiausį liaudies mulkinimą*. Tas nejaučiama taip labai Kaune, bet kuomet žmogus pavažinėji po provinciją ir prisižiūri iš arčiau visai tai *Vytautinei*, atsiprašant, ***prostitucijai***, tuomet tik gali pastebėti ir suprasti ligi kol daeina fašistinis banditizmas paprasčiausiose gyvenimo smulkmenose. Fašistiniai agentai tiesiog varu verčia žmones pirkti Vytauto abrozdus ir atiduoti už juos, kai kada, paskutinius centus. Verčia liaudies mokytojus skaityti iš anksto prisiųstas sufabrikuotas kvailiausias paskaitas apie Vytautą ir jomis kiek galint mulkinti plačias liaudies mases, tautiška plepalyne šipinant sociališką ir politiška liaudies budrumą. Kad prieš tą organizuotą fašistinių banditų maršą, nukreiptą prieš revoliuciniai demokratiškas liaudies mases, niekas nekeltų jokios opozicijos — todel provincijoj niekur neleidžiama jokių *kultūrinių nė politinių pažangiųjų srovių susirinkimų*. Ir jeigu jums, draugai, esantiems emigracijoj tenka fašistinėj ar net liaudininkiškoj spaudoj skaityti apie sušvelnėjimą teroro ar cenzūros ir apie bent kokį galėjimą legaliai veikti opozicijai, žinoma, radikalesnei — tai jūs tokiems niekšams ir mela-

cių, Petrėnų, Vienuolių-Žukauskų, Sruogų, Kiršų ir t.t. Iš kitos gi pusės, einant nauju fašistiniu universiteto statutu, kuriama Smetonos, tikriau sakant Smetonienės skirtų ir patvirtintų profesorių kaip lietuviškas Rasputinas Izidorius Tamošaitis, Šilkarskis, Pakštas ir kiti ir Šakenio skirtų ir patvirtintų fašistinių docentų, be abejo, susidedančių iš visokių fašistinių pasturlakų.

Nėra mažiausios abejonės, kad po visų tų fašistinių reformų „tautiškoji kultūra" pradės kilti kaip ant mielių. Savaime aišku, kad prie jos augimo ir klestėjimo prisidės ir vilniškių lietuvių liberalų priešaky su Dr. Alseika vytautiški džiūgavimai, kad dabar jau „ramiu" „kultūringu" keliu, bus galima viską padaryti t. y. ir iš proto einantį Smetona išrinkti Lietuvos karalium. Iš to didelio „džiaugsmo" ir mes daugiau nieko nenorime, kaip tik baigdami straipsnelį sušukti: Valio! Tegyvuoja tautiškoji kultūra!

Karušis.

„Frankfurter Zeitung" apie Lietuvą

Vienas įtakingiausių vokiečių laikraščių „Frankfurter Zeitung" 366—368 nr. deda savo korespondento laišką iš Kauno, kuriame užtinkame labai įdomių dalykų. Verta pasiskaityti tą laišką. Iš jo matome, kokia panieka ir „rūpesniu" tariamas Lietuvos draugas žiūri į mūsų kraštą. Paniekos „Fr. Zeitung" reiškia del mūsų neturto ir nusususios diktatūros, o „rūpesnį" vokiečiui sukela baimė, kad gal ilgainiui Lietuva nusikratys Smetonos, ar susitaikins su Lenkija ir tuo būdu gali pasibaigti vokiečių pasiuntinio Kaune visagalybė. Vaizdesnes „F. Z." korespondencijos vietas paduodame:

„Tik kai kurie anglai žino, kad norint pažinti gamtą jos pirmykščiame stovy, visai nereikia daryti vargingą kelionę į Afriką; tam užtenka p e r v a ž i u o t i p e r L i e t u v ą. Nuo Tilžės kelias eina palei Nemuną. Didžiausias greitumas, kokiu leidžiama automobiliams važiuoti, yra 20 kilometrų per valandą. Už šitą kankynę atlygina reginys plačiai tekančios upės, kurios nesupančiuotos galybės šalinasi žmonės, keliai, kaimai, miesteliai ir net tiltai.

„Ir kas per vietovės! Namai miestuose išimtinai mediniai. Lūšnos kaimuose sąmanomis apaugusios, dažnai be kaminų. Karts nuo karto matai gervinius šulinius, kur prie kartės galo sunkumui prikabintas lauko akmuo ar storas kelmas. Automobilio baidosi ne tik arkliai, bet ir vaikai, o suaugusiems pravažiuojančiųjų reginys sudaro visą įvykį ar net, galima spėti, ir pergyvenimą...

„Pačiame Kaune, kurį po ilgos kelionės pasieki, šis tas pasikeitė. Arklių tramvajų, kuriuo prieš porą metų dar buvo galima dyvytis, pakeitė autobusai. Pastatyta naujų namų, pradėta miestas kanalizuoti. Bet kaip seniau, taip ir dabar visi čia gyvena politika, kalba ir mislija ne apie ką kitą, tik apie politiką. Mažose kavinėse, ir vieninteliame labai originaliame restorane, susieina visi pažįstami, o kadangi čia visi viens kitą pažįsta, tai susieina visi, kurie sudaro viešąją krašto opiniją, ir kugždasi, diskutuoja už ar prieš vyriausybę, kuri savo diktatūros ir toliau laikosi. Seimas nešaukiamas. Ministerių kabinetas, valstybės prezidentas ir karininkai turi visą galią savo rankose, o partijos šnabždasi, kaip minėta, po kavines. Spauda aštriai cenzūruojama".

Po šitos įžangos korespondentas primena Austriją, kurios reikšmė, dėliai didžiųjų valstybių varžytynių, paskutiniu laiku žymiai pakilo, primena dar panašias „šachų figūras" ir tęsia:

„Taip pat ir Lietuva yra viena figūra toj pačioj šachmatų lentoj ir jei jos prezidentas dar nekeliauja į didžiasias valstybes, tai tik todel, kad tuos uždavinius Kaune atlieka svetimųjų valstybių pasiuntiniai. Dar užtenka šitų ponų, kurie vien jau dėka savo pajamoms aukštai virš visų kitų šio krašto galybių iškįla.

„Lietuva turi du dideliu kaimynu—Vokietiją ir Lenkiją. Kadangi del išplėštos sostinės Vilniaus su lenkais gyvenama karo stovy, tai palieka viena Vokietija, su kuria iki šiol Lietuva buvo gerai ekonominiai ir politiniai susiri-

---

giams spiaukite tiesiog į akis. ***Niekuomet Lietuvoj nebuvo tokio šlykštaus moralio ir fizinio teroro ir mulkinimo, koks pasireiškia šiais vytautiniais metais,*** Tiesa, jis pasireiškia visai kitokiose formose ir taip nesimeta į akis. Jis yra tarytum *puslegalis.* Mat, fašistai per veik keturius metus irgi šio to pasimokino *valdymo mene.* Ir jie dabar mažiau triukšmauja, o daugiau sistematiškai dirba. Jie pamatė, kad ir be žmonių šaudymo, gali mases tvirtai laikyti durtuvais suramstę. Ir kam čia šaudyti, kuomet geriausiai laikyti užkišus visiems burnas, šiek tiek pabauginti ir taip pamažu pripratinti žmones prie merdėjančio gyvenimo. O kad jie perdaug nenuobodžiautų—suruošti jiems tiesiog per visus metus ištisą zabovą, kaip „Vytauto metai"... papasakoti gražių pasakaičių apie Vytautą. Smetoną, „tautos vadus" ir t.t. Gi užsieniui, su kuriuo vis tik fašistams reikia net labai skaitytis, kad jis nereikštų jokių protestų ir nedarytų fašistiškiems diplomatams konfuzų — parodyti, kad ir Lietuvoj yra labai daug ir net perdaug demokratiškų laisvių. Tam tikslui leisti legaliai egzistuoti, bet ne veikti, socialdemokratijai, liaudininkams ir k. Bet leisti legaliai gyvuoti „tautiška" prasme taip, kaip jie supranta, t. y. *neleisti nieko veikti.* Taip ir yra. Lietuvoj turime legalią socialdemokratų partiją, bet jai neleidžiama steigti skyrių, neleidžiama esantiems Kaune ir kitur skyriams daryti susirinkimų. Jos centras apgultas šnipais, į partiją siunčiami provokatoriai. Tiesa, jai leidžiama leisti laikraštis, bet jame nevalia nieko rašyti apie valdžios darbus. Šiek tiek galima rašyti apie... Voldemarą. Tokios tai yra *„demokratiškos laisvės" fašistams valdant!* Jiems jos savaip suprastos reikalingos kaipo maskaradas prieš užsienį ir todel jie jas laiko. O užsieny, žinoma, randasi žmonių, kurie tam ir patiki. Bet patiki, tur būt, tik tie, kurie ligi šiol nežino kas yra fašizmas ir kuriems jo „globoj" neteko gyventi. Tie, kurie patyrė fašizmą ant savo kailio, tie jį kitaip supranta. O kartu kitaip supranta ir demokratines laisves.

Kas liečia Lietuvą tai reikia konstatuoti faktas, kad joje fašizmas organizuotai marširuoja, *maskuotoj formoj,* po senovei prieš liaudies mases. Tam fašistų maršui itin padeda vytautinis maskaradas, pilnas spekuliacijos, prostitucijos, teroro, liaudies mulkinimo ir tam panašių dalykų. Jo pagelba fašistiniai žulikai nori atsiekti aukščiau minėtus tikslus ir amžinai įsiviešpatauti mūsų krašte.

Kasžino Tasrašė.

1930. VI. 28 d.

šusi. Dabar bet gi rodosi, lyg mūsų įtaka būtų kiek sumažėjusi. Kalbėkime atvirai: Nežiūrint galios, kokią čionykščiai vyriausybei duoda diktatūra, vyriausybė bet gi nėra Lietuva, ir geri santykiai, kurie kaip tik tarp tos vyriausybės ir mūsų atstovybės viešpatauja, atrodo esą daugiau tarp abejų pusių asmenybių, negu tarp kraštų. Ponas Voldemaras, prieš porą metų visagalįs Kaune, praėjus 24 valandoms nuo jo nuvertimo, kurs viena nakčia įvyko, pasidarė visai baigtas (erledigter) žmogus. Šitas likimas gali čia ne tik atskirus žmones, bet ir kabinetus ištikti ir toki politika, kuri per daug asmenimis remiasi, tiems nuvirtus gali įvažiuoti duobėn".

Piežastį Lietuvos atšalimo link Vokietijos „Fr. Z." mato vokiečių muitų politikoje, kuri užkerta kelią Lietuvos produktams Vokietijon. Korespondentas pyktinasi, kad del Lietuvos „importo" kabutėse Vokietijon, kurs geriausiame atsitikime „gali išmaitinti vieną Berlyno priemiestį", vokiečių dvarininkų valdžia griauna Vokietijos įtaką Lietuvoje. (Vokietija gamina 20 milijonų kiaulių per metus, o Lietuva gali importuoti Vokietijon 140.000 galvų per metus). Korespondentas pagaliau prieina išvados, kad Kaune visada viešpataus pašalinė galybė, kuri „jei tai nebus Vokietija, galima manyti, bus Lenkija" Korespondentas, be to, nurodo, kad be muitų politikos ir Klaipėdos Kraštas su savo kalbų ir valdininkų klausimais ardo vokiečių įtaką Lietuvoje. Pažymėtina, kad „Fr. Z." lyg ir pripažįsta Lietuvos pažiūrų teisingumą.

Visus savo laiškus iš Baltijos „F. Z." atstovas užvardina iš „Europos koridoriaus", tuo pabrėždamas „tilto" rolę, kokią tie kraštai turi Vokietijai ir Rusijai. Mums svarbu įsidėmėti, kad „Fr. Z." be jokių pagražinimų pripažįsta, jog Lenkijos Lietuvos ginčas Vokietijai yra naudingas. Iš to neseka, kad Vokietija būtų ižinteresuota Vilniaus klausimo Lietuvos naudai išsprendimu. Visai ne. Vokietijai yra naudingos Lietuvos peštynės su Lenkija, kitaip sakant, ta padėtis, kuri šiandien yra ir kuri leidžia Vokietijai tiltą — Lietuvą laikyti savo išimtinoj globoj. Nesant lenkų rivalizacijos Vokietija nesibijo kištis į vidujinius Lietuvos reikalus, nesibijo net savo „globojamąją" Lietuvą ekonomiškai smaugti, kaip tai paskutiniai muitų pakėlimai padarė. „Fr. Z." perspėja Vokietijos valdžią lanką per daug neįtempti, nes gali lūžti. Lietuva, netekusi Vokietijos rinkų, gali susirasti sau rinkas Vakarų Europoj, o jei tai nepasiseks, gali pulti Lenkijos glėbin, arba, kaip mano kai kurie vokiečių politikai, bus priversta šlietis arčiau prie Vokietijos ir, už teisę įvežti Vokietijon 140.000 kiaulių, parduoti Vokietijai savo nepriklausomybę. „Fr. Z." neabejoja, kad Smetona nesibaidytų Lietuvą surišti arčiau su Vokietija (jam ir keturios konvencijos ir Urachas buvo širdžiai artimi), bet, deja, Smetona nėra Lietuva, o tas „demokratą" iš „Fr. Zeitung" ir baido. Tie kaimiečiai, kurios „Fr. Z." atstovas savo atomobiliu „baidė", ir tie politikai, ką kavinėse prie staliukų „kugždasi", gali kartais kitaip lemti.

Vokietija ne kartą pasižymėjo savo „pacifistais", kurie savo „pacifistišką" turtą investavo į karo paskolas ir savo „demokratais", kurie peržengę Vokietijos sienas numeta savo demokratiškumą ir pradeda galvoti kaizerinės Vokietijos kategorijomis. „Fr. Zeitung" neabejotinai yra demokratiška, bet jos korespondentas, išeidamas iš Vokietijos interesų, mano, kad Lietuvai ir diktatūra yra gera. Tuo tikslu korespondentas Lietuvoje priskaito net 70% analfabetų ir, be abejo, širdies gilumoj gailisi, kad ne Hindenburgui, o Smetonai tenka tie „70% analfabetų" engti.

G. P.

Perskaitęs „PIRMYN" duok kitam!

PASTABOS

Šuns balsas — dangun neina.

„Prezidentas" Smetona susilaukė užtarnauto antausio iš Čekoslovakijos prezidento, žinomo kovų už demokratiją veterano Masariko. Buvo taip: sąryšy su prezidento Masariko 80 metų sukaktuvėmis Smetona pasiuntė jam savo sveikinimą, bet įprasto tokiuose atsitikimuose mandagumo atsakymo taip ir tebelaukia iki šiai dienai. Demokratiškos respublikos prezidentas nepanorėjo dalytis komplimentais su demokratų žudytoju, kruvinu budeliu Smetona. Ir, iš tiesų, kas gali būti bendra tarp širdingo demokrato, visą savo amžių kovojusio už demokratiškų idejų įgyvendinimą ir tokio Smetonos, kurs pamindamas įstatymus, laužydamas savo priesaikas ir iškilmingus pažadus, dasigriebė valdžios ir budelio priemonėmis joje laikosi. Ką smulkus niekšas ir žemas melagis Smetona gali turėti bendra su padoriu žmogumi? Smetona pasirodė niekšu ne tik santykiuose su opozicija, ne tik santykiuose su Lietuvos liaudimi, kurios aktinguosius sūnus jo agentai šaudo, kalėjimuose kankina ir persekioja, bet Smetona pasirodė esąs niekšas ir santykiuose su savo „dvasios broliais" fašistais. Juk reik paieškoti tokio „prezidento", kurs „savo" ministerio parašą po „konstitucija" falsifikuoja! Reik plačiai pasidairyti, kol surasime prezidento kėdėje tokį begėdį, kurs apie „teisėtumą" kalba, o pats įstatymus kojomis mindo, skelbiasi „tėvynę" mylįs ir kartu tą tėvynę savo pykčiausiais šunimis apleido. Smetona pasižymėjo priesaikų laužymu, begėdišku melavimu, parašų falsifikavimu, nekaltų žmonių žudymu ir t. p. „nuopelnais" tėvynei, todel kas dyvas, kad demokratas Masarikas į kruvino šunės „sveikinimus" atsako panieka.

„Tautiškos" dalybos.

Švedų paskola sukelia „tautiškųjų" žubrų apetitus. Pirmoji paskolos dalis greitu laiku jau bus Lietuvoj ir sąryšy su tuo didėja peštynės „tautos vadų" tarpe. Visi diktatoriai pasiskirstė į klikas ir kiekviena klika atstovauja tam tikrus „tautiškus" interesus, kurių tenkinimui reikalauja švediškų pinigų. Vieną iš stipresniųjų klikų atstovauja reprezentacijos balvonas gen. Nagevičius, kurs kitų karininkų remiamas sugalvojo įkurti Lietuvoje patronų fabriką (Radvilišky ar Žemaičiuose) ir tam tikslui reikalauja iš švedų paskolos 10 milijonų litų. „Ūkiškai" nusiteikę fašistai tuos 10 milijonų siūlo atiduoti jiems, „tautiškai" pramonei ir savo sėbrų žemės ūkiui kelti, bet Nagevičius ir jo rėmėjai nurodo, kad be patronu fabriko ir be karo pramonės Lietuva jokiu būdu negalinti gyventi. Anot Nagevičiaus, būsimas karas pareikalausiąs milijonų ir milijardų patronų, todel negalima esą atsidėti vien importu, bet reikią turėti savo gamybos šovinių. Žinoma, krašto apsaugos patronų fabrikas daug nepakels, tankų, nuodijančių dujų ir technikos kare vien patronais ne daug ką veiksi, bet karininkai ir kariškosios „sferos" patronų fabrike mato galimybės pasipelnyti ir tai ištisai metų eilei tikisi gausią melžiamą karvutę, kuri niekad neužtruks, bet iždo pagelba visada duos „tautiškiems" pravadyriams šiltų vietų ir aukštų dividendų. O Na-

gevičiaus rūšies „tautos vadams“ daugiau ir nereikia. „Mūsų“ Nagevičius tai žmogus ne tik su „reprezentacija” ir aukštomis „generolo“ kvalifikacijomis, bet ir nepasotinamas besotis, kurs visur tyko pastverti riebesnį gabalą. Rask tokią sritį, kur Nagevičius, kaip „ekspertas“ ar kaipo „reprezentacijos” asmuo nečiulptų iždą? Jis yra šimteriopas „pirmininkas, jis „generolas”, jis pramonininkas, jis dvarininkas“, jis karininkų „sovieto“ vorotyla, jis „tautiško” laivyno kūrėjas, jis ir karo pramonės kūrėjas, jis pagaliau nepasotinamas vagis, kurs iš visur ima, laikydamasis taisyklės, kad pinigas nekvepia. Vienas iš „rimčiausių“ Nagevičiaus argumentų už kūrimą patronų fabriko, kurs sako ir kruvinąjį Smetoną beveik galutinai įtikino, yra tas, kad patronai ne tik karo metu esą reikalingi, bet gali būti naugingi ir reikalingi ginant fašistų diktatūrą nuo liaudies pasikesinimų. Mat, „tautos vadų” manymu, dar reikės šaudyti darbininkus ir valstiečius, o todel ir patronų fabrikas reikia kurti.

Laisvai samdomas fašistas.

Ponas Aravičius prieš porą metų buvo dar aktingas „eseras”, dabar gi fašistinis Smetonos šuva, Lietuvos demokratų persekiotojas. Kaune p. Aravičių pajuokos dėliai vadina „laisvai samdomu fašistu”, kurs ne del įsitikinimo, bet vien tik karjeros sumetimais parsidavė Lietuvos budeliam ir pats pasidarė tokiu pat budeliu. Aravičius savo škurnikavimą, sako, pateisinąs tokiais samprotavimais: girdi, demokratiškoji koalicija neįvertinusi jo gabumų ir nedavusi jam šiltesnės vietos, o tuo tarpu Voldemaras, o po jo ir Smetona, tinkamai įvertinę „eseriško” Alytaus viršininko gabumus ir pasiūlę jam sotaus žandaro vietą. Kaip gi buvę atsisakyti? P. Aravičius atstovauja „idėją”, kad „gabieji” žmonės (o jis ir save prie tokių priskaito) visada turį laikyti nosį pavėjui, nes tik tuo atveju galima būsią išvengti, kad tokie fetfebeliai Musteikiai galėsią užimti tokias vietas, kurioms jie nėsą priaugę. Jei Lietuvoje režimas staiga pasikeistų, Aravičius, sako, „neatsisakytų“ ir toliau pasilikti savo dabartinėj vietoj... Šiuo metu betgi kalbama, kad Aravičiaus dienos jau yra suskaitytos, sako, greit jis vėl grįš į Alytų ir, gal būt, vėl užsiims nelegalės literatūros platinimu. Priežastis, kodel Aravičius išlėksiąs, esanti ta, kad Štencelis be Aravičiaus žinios įsakęs žvalgybos valdininkams eiti lenkų įstaigų langų daužyti. Aravičius del to esąs stipriai įsižeidęs, nes, anot jo, tokį įsakymą žvalgybininkams tik jis teturėjęs teisę duoti. Iš to kilę nesusipratimai ir p. Aravičius rengiasi užleisti savo vietą paslaugiai menkystai Novakui, tam pačiam, kurs žvalgybos pavestas rengia brošiūrą apie Plečkaičio tarnavimą žvalgyboj. Taigi, jei neįvyks susitaikinimas, Aravičius bus atstatydintas, bet su teise manyti, kad jis pats atsistatydino. Lietuvos demokratams Aravičiaus at(si)statydinimas nesudarys jokios sensacijos ir nieks del to ašarų nelies. Jau ne pirmas atsitikimas, kada Aravičius pasirodė esąs bejėgis žvalgybos manekenas. Istorija su liaudininkų suvažiavimu, St. Seimo minėjimu ir, pagaliau, su lenkų pogromu parodė, kad, nesenai dar žvalgybos sekiojamas Aravičius nepajėgia suvaldyti savo pavaldinių, juo labiau, kad už žvalgybos stovi karininkų klika su Štenceliu ir kitais deržimordomis, o už Aravičiaus stovi vien tik jo padori praeitis ir Smetonos šuns dabartis.

Ko Lietuvai reikia?

Raseiniai, Utena, Ežerėnai, Mariampolė ir kiti mūsų šalies miestai susilaukė „tautiškų” Smetonos viešpatavimo paminklų. Puikūs kalėjimai, pastatyti einant paskutiniais technikos reikalavimais, puošia mūsų miestų išvaizdą ir liudija apie „tautišką” mūsų „tautos vadų“ kūrybą. Kas tai „kūrybai“ netiki, tas pasėdėjęs kurį laiką moderniškuose Smetonos kalėjimuose ne juokais įsitikina, kad žengiame į „didingą ateitį“. Daug netikėlių šituo keliu, sako, jau supratę gruodžio perversmo tikrąją prasmę..... O kalėjimai reikalingi. Kas abejoja, tepasiskaito „L. Žinias“, kurios aprašo, kaip viens kalinys pabėgęs iš Bajorų kalėjimo, po kurio laiko grįžo atgal prašydamas jį priimti, nes pasirodo „laisvėj“ esą daug sunkiau gyventi, nėsa darbo, o ir gavus darbo taip mažai tegalima uždirbti, jog negalima pragyventi. Kalėjime esą „geriau“ gyventi. Taip bent mano tas kalinys. Jei tikėti jam, tai kalėjimai „tautiškoje“ Lietuvoje pasidarė „atostogų“ vieta, kur žmonės po sunkių darbų randa poilsio ir „tautiško” ramumo. Taigi, juo daugiau kalėjimų, juo lengvesnis gyvenimas...

„Tautiška“ kūryba ir tikrovė nebūtų užtenkamai įspūdingi, jei šalia kalėjimų nebūtų statomi ir dvasios kalėjimai — bažnyčios, kurios liaudies pavergime vaidina tą pat vaidmenį, ką ir kalėjimai. Todel „visa“ tautiškoji Lietuva karštai rengiasi prisikėlimo bažnyčią statyti. Aukomis didelės bažnyčios napastatysi, bet tai maža bėda, iždas pridės, o bažnyčia turi stotis ir puošti Kauno išvaizdą. Liaudies pavergi-

---

T. SAIGŪNAS.

Šventė kapinynuos.

I.

Išvakarių ūkanose panerti skersgatviai ir telefonų stulpai. Virš galvos suskersokuotos geležys, dratų linijos, kabliai.

Gyvos, neapmokamos kartuvės. Taip pigu! Duodama ir be vekselių. Visiems, kieno dūšia varžytinių stampu nepažymėta. Ir sūnui palaidūnui. Perkritusiais viduriais bedarbiui. Kaliniui, ant kurio rankų trejos poros pančių supuvo. Išgrūstais dantimis gatvės mergaitei. Visiems. Kartuvės dovanai...

Skersgatvy skėterojas dvylikos metų mergaitė. Rankos, lyg šakės, susineria ant aksomuotų latrų krutinių. Veik kasdien pabyra gatvėj dantys. Dvylika metų kniumba skersgatvio purve. Kelias. Šypsos...

Smuklėj žvanga stiklai.

Autai — pilki, raudoni, žali, dunzga gatve.

Trečias aukštas, trečias plytų nešulys ant šešiasdešimties metų nugaros. Paskiau—galva žemyn: rudinės skutai pakibo telegrafo stulpuos; keli šaukštai sukrekėjusių smegenų. Pusantro žioplio prisiartino. Sargas šluoja gatvę. Taip mirė darbininkas.

Žvanga akmuo į akmenį. Tauška pančiai. Pančiuose lietus mirksta, purvas želia. Gatvėje alpsta pliene iškryžiuotos dvylikos bernų krūtinės.

Gatvių toliuos motorai susipynė telegrafų šakose.

Rausta purvinas lietus. Dvylikos krūtinėse ne nuo šiandien rūdija plienas.

Gatve žliumbsi trys poros klumpių: gal nuo Jūros krantų, gal nuo Nevėžio. Sale jų šlepsi šešeri batai per gatves, skersai per akmenų ištiestas nugaras.

Krūtinė šunta — lyg pripumpuoti auto motorai. Prie pat širdies kaista raudonų proklamacijų nešulys. Tarp šonkaulių įdubusių proklamacijų būrys: lyg žviegia, lyg daužos, kumščius elektrina ir agi-

mas reikalauja, kad parazitai „tautos vadai“ vienoj rankaj laikytų kryžių ir evangeliją, o kitoj kalėjimo raktus ir tautišką nagaiką.

Dar apie Dmitrauką.

Jau ir Lietuvos spauda pripažįsta, kad Kauno Elta apie Dmitraukos įvykį paskelbė melagingas žinias. Nėra abejonės, kad Kauno valdžia sąmoningai melavo apie Dmitrauką. Šnipas Bėkša, kaip mus informuoja, pasakojasi savo pažįstamiems Varėnoje, kad jis į Kauną (Alytų) pranešęs teisingą žinią, bet Kauno ponai patys rado reikalo primeluoti ir skelbti apie milžiniškas skerdynes ir t. t. „Przegląd Wileński", kuriam lietuvių neapykantos nieks negali primesti, nurodo į tai, kad į Dmitraukos įvykį negalima žiūrėti kaipo į tautinių kovų pasireiškimą, nes vyriausias asmuo visoje toje istorijoj, areštuotasis Ganceras, yra poznanietis Gąsiorek... Palieka klausimas, kokiems galams Lietuvos valdžia melavo ir siundė žvalgybos agentus ant lenkų Kaune? Ar tai buvo daroma su tikslu nukreipti visuomenės dėmesį nuo fašistų savytarpių rietenų, ar buvo ir kitos priežastys, kaip tą tvirtina lenkų spauda? „Przegląd Wileński“ pabrėžia, kad už lenkų pogromą Kaune yra atsakomingi mitingo organizatoriai, nes tautiškieji padaužos—pogromo vykintojai mušdami lenkų istaigas elgėsi vien tik „logiškai“, o mitingo organizatoriumi buvo valdžia, ant kurios ir turi kristi atsakomybė už visais žvilgsniais smerktiną gegužės 23 d. lenkų pogromą. Liudnas Dmitraukos įvykis ir su juo surišti Lietuvos „tautos vadų" melai, lenkų pogromas ir p., padidino neapykantą, kuri ir taip yra nemaža tarp lietuvių ir lenkų. Tos padidėjusios neapykantos pasėkos pradeda reikštis ir Vilniaus krašte, kur šovinistai visa gerkle rėkia apie „retorsijas“, nuo kurių nukentės vėl ne „vadai“, bet mokyklos, mokslo jaunimas ir niekuo nekaltas lietuvis kaimietis. Tautinėse kovose pasitvirtina sena teisybė, jog, kai ponai pešasi, mužikams kudlos dulka.

Statkus, bet ne tas.

Pereitame „Pirmyn“ buvo klaidingai parašyta, kad buvęs žvalgybos viršininkas Statkus esąs išsiųstas į gimimo vietą. Tiesa, išsiųstas Statkus, bet ne tas. Žvalgybininkas Statkus, nors yra karštas voldemarinis, bet dirba ir toliau „tautišką darbą“ žvalgyboje ir ypač emigrantų šnipinėjime jis yra skaitomas nepamainomu specialistu, delko smetoniniai jį ir paliko žvalgyboje dirbti. Išsiųstas gi yra Savanorių s-gos valdybos narys ir Lietuvos banko direktorius Statkus, kurs už per uolų voldemarišką staugimą pašalintas kaiman trim mėnesiam. Žvalgybininkas Statkus yra studentas, neo-lithuanininkas, aktivus jaunųjų fašistinių parazitų „veikėjas". Nors dar jaunas, bet jis jau turi nemažą stažą provokacijų gaminime. Garsioji jo provokacija su LSDP. centru, kaip žinome, uždarė kalėjiman keliasdešimtis socialdemokratų. Statkus parengė provokaciją su Bieliausku, kurį žvalgybos agentas emigrantas Viršnickis, pasisiūlęs jam būti vadovu per sieną, įviliojo į savo namus, o Viršnickio brolis padėjo „bombas“ ir atvedė žvalgybą Bieliauską suimti. Tokių provokacijų Statkus daug yra sufabrikavęs, ir nors jos nėra per gudrios, vienok su Brazulevičiaus pagelba jis daug Lietuvos demokratų uždarė ilgiems metams į kalėjimus. Paskutinė Statkaus provokacija su Jakubėnu ir k. nenusisekė tik todel, kad viešas kariuomenės teismas Statkaus agento Klastausko parodymus pripažino esant per daug neinteligentiškais, nors Statkus Klaustaustą ir vadina „inteligentišku" šnipu. Taigi, Statkus „dirba“ toliau.

Pasibučiavo ir vėl riejasi.

Voldemaras padavė Mironui ranką! Naujas kursas Lietuvos budelių politikoj! Taika tarp fašistų! Tokios žinios pasklydo Kaune po tautininkų suvažiavimo, bet nepoilgo pasirodė, kad plyšiai per gilūs, vienais bučkiais ir rankų paspaudimais jie jau nebeužpildomi. Voldemarui nieko nereiškia bet ką pabučiuoti... Jis ir Krupavičiui ranką spaudė... O rezultatai iš to tokie, kad Krupavičius emigracijoj Makdonaldo „dievobaimingumą" garbina, o į Lietuvą grįšti vis negali. Susiriejęę tautininkai vargiai begali susitaikinti, ypač kad Smetonienė Voldemarą nori priversti dirbti vien tik „kultūrinį" darbą, o politiką ji ir pati su savo alfonsais apžergsianti... Taigi, „tautos vadai" pešasi ir toliau, Voldemaras grasina net savo opozicingumą „paaštrinsiąs", kas ir Smetonienę privers į tą kudlotą pasiutėlį „aštriau" pažiūrėti. Minkštakauliai Lietuvos piliečiai ir taip vadinamoji visuomenė vėl gerėsis „tautos vadų" butų istorijomis, skaitys nelegalius atsišaukimus apie liurbį Smetoną ir pakampėmis kugždėsis apie naujus tos rūšies „naujos eros" padarinius.

---

tuoja nuraut pirmajam latrui ragus. Proklamacijos prie širdies.

Gal žarijom, gal iš sopulingų krūtinių—rytojus gimdys saulę. Užtat išvakarėse, jau šiandien, prie fabriko lentos proletaras kala dūšią — žaibuojančią perkūnais proklamaciją. Takšt! plaktukas. Dusulingai šneria Nemuno vilnys.

Kulka grežia širdį iki kaulų. Ją paleido iš ažarčios latras. Purve keletas margų srovelių. Taip miršta darbininkas.

Kumščiai nuo Nevėžio, ar Jūros krantų prakaitu varva, gatavi suvaryt akmenį pirmajam latrui tarp ragų.

Per gatves žliumbsi trys poros klumpių ir tiek pat suplyšusių batų.

Trinyčių šešerios poros ties gatvės galu pečiais susirėmė. Akyračiai žvilgsi į šalis. Dar giliau šonkauliai įlinko.

— Kaime kas?

— Broli, beržą paskerdžiau: sula lyg kraujas varva.

Per pažastis perlindo pora raudonų veliavų ir keli ryšuliai.

— Reiškia, ryt šilas ir kaimas raudonai žydės?..

— Taip... Jas mieste. Rašykit laišką—lyg proklamaciją.

— Sudie, draugai.

— Su.

Kroktelėjo traukinys. Trys stiprūs žvilgsniai. Klumpės į vagoną sulipo, nuplyšę batai rankomis mosavo.

Šuvirpo bėgiai. Tolyn, tolyn... Ūkanos akims vartus užkėlė. Tik guodės telegrafo stulpai.

Trys poros nuplyšusių batų atgal vežlioja. Kojos lengviau kilojas, nes jau šiandien prie fabriko vartų proletaras širdį proklamaciją kala,—gi—

— Kaimas ir šilas jau ryt raudonai žydės!..

II.

Rytmetis.

Miesto gyvatynas saldžiai snaudžia. Tik prie

„Tautos vadų“ liga.

Iš vienos pusės Lietuva laiminga turėdama tokius „valstybės vyrus”, kurie be jokios sarmatos pasiskelbia „tautos vadais”. Iš antros pusės, sunkios degtinės gėrimo, atsaprašau—valstybės tvarkymo, „pareigos” greit parauna jų „sveikatą”. Šiomis dienomis vėl netekom vieno „tautos vado”. „L. Aidas” iš 28. VI, š. m. skelbia:

„Buvęs krašto aps. ministeris pulk. Variakojis *del nesveikatos* atsistatydino. Respublikos prezidentas jo atsistatydinimą priemė. Nauju krašto aps. ministeriu paskirtas pulk. Balys Giedraitis”.

Sunku būtų besuskaityti, kiek jau mūsų „tautos vadų” susirgo ir iš ligos nebesikelia. Merkys susirgo, Daukantas susirgo, Plechavičius susirgo ir daug kitų. Net Musteikis ir tas sakėsi del sunkių „pareigų” esąs ligos apimtas ir iš vid. reik. ministerio vietos, už 40.000 litų kompensacijos, pasitraukiąs.

Dabar nelaboji pagriebė ir Variakojį. Bet taip staiga, kad visi nustebo. Net p. Turauskas, visažinančios Eltos direktorius, iki ausų išsižiojo, kai pamatė, kad pulk. Giedraitis su savo palydovais eina kelti Variakojo iš „tautos vado” kėdės. Giedraitis jau turėjo ir Smetonos raštą, kad Variakojo „prašymas” patenkintas. Išėjo atbulai, bet kai „greitoji” pagauna ne laikas galvoti kas pirmiau turi būti padaryta: ar prašymas parašytas, ar patenkintas. Taigi ir Variakojui neliko kito nieko, kaip tik jau patenkintą prašymą parašyti.

Turauskas skelbdamas tą žinią taip suderinio, kad kai kas iš „L. Aido” skaitytojų gali ir iš tikrųjų pamanyti, kad Variakojis „atsistatydino”. Nieko panašaus! Variakojį, kaipo įtartą voldemarizme „suėdė” bobos (Smetonienė ir Tubelienė).

Dabar tas „tautos vadas” galės važiuoti į Biržus zelteriu turgavoti ir pasimaudant prūde „sveikatą” taisyti.

Pernai Plechavičius pranašavo, kad ir p. Tubelis „susirgsiąs”.

Lauksime, gal Plechavičiaus pranašavimai ir išsipildys.

Variakojį pakeitė Giedraitis, Šakenio švogeris. Dar viena švogerių pora puošia Kauno diktatorių kruviną šaiką. Giedraitis kurį laiką buvo cenzoriumi, kur būdamas pasižymėjo dideliu chamiškumu braukydamas visa, kas jo siaurai „inteligencijai” atrodė „pavojinga“. Dabar jis pasidarė ne tik vyriausiu cenzoriu, bet ir vyriausiu budeliu „tautos vadų“ švogeriškoj šeimynoj.

Voldemaro byla.

Kaip jau žinoma, už „išniekinimą“ smetoninės konstitucijos Voldemarui „tautos vadai“ iškėlė bylą. Kauno apygardos teismo svarbesnioms byloms tardytojas, apvaikščiojęs Kauno laikraščių redakcijas ir susirinkęs „medžiagą“, šiomis dienomis apsilankė ir pas Voldemarą. Voldemarui tardytojas pakišo kaltinimą, kad jis savo pasikalbėjime su žurnalistais esąs įžeidęs aukštai stovinčius asmenis. Tardytojui Voldemaras atsisakė duoti bent kokius parodymus tik pareiškė, kad tuo klausimu jis esąs Kauno apygardos teismo prokurorui pasiuntęs raštą. Tame rašte prokurorui Voldemaras nurodo, kad jo bylai esanti duota neteisėta eiga. „Jeigu kokie asmenis jaučiasi įžeisti — rašo Voldemaras — tai jie gali duoti skundą taikos teisėjui. Prokuratūros įsikišimas šioj byloj yra visai ne vietoj”.

Tačiau prokuratūra yra tos nuomonės, kad aukštų asmenų įžeidimas (išvadinimas Smetonos „liurbiu“) esąs kriminalinis nusikaltimas ir byla turinti būti sprendžiama apygardos teisme.

Kaune visi su nekantrumu laukia kuo toji įdomi byla pasibaigs. Daug kas netiki, kad tas konfliktas tarp „tautos vadų“ daeitų ligi teismo, nes tas gali ir pačiam „vyriausiam vairininkui“ neišeiti į sveikatą.

Laiškai ir Korespondencijos.

I.

Flirtas į du galu.

Jau kelintas kartas Augustinas Voldemaras dvejų, keturių šnipų lydimas aplanko liaudininkų lyderį advokatą Z. Toliušį. Šnipai apgynėjai laukia prie vartų tol, kol buvęs diktatorius kalbasi su p. Toliušiu. Žinoma, p. Toliušis mandagus žmogus, jis p. Voldemarui neparodo durų, kaip tai padaryti reikėtų; p. Toliušis politikas, na ir kalbosi su Augustinu apie politiką, gal gi taip ir reikia liaudininkiškiems politinams daryti, kas ten gali viską žinoti... Bet faktas lieka faktu, kad mažas vyrelis, su krei-

---

apšarmojusio akmens gludi moteriškė ir vaikas tąso jos rankovę.

Suvargęs iš nakties darbininkas svirduliuoja į lentų sieną, žengdamas akmeniuota gatve.

Kažkur toli raudoni saulės liežuviai laižo žaliuojančius miškus ir kalnų šlaitus.

Kadaise ir jie buvo kaime. Tada pievose žydėjo raudonmargiai dobilai. Žaliavo viksvos. Geltonavo purienos.

Taip, tai buvo tada.

Dabar rytmetis gegužės ryto. Drungnas, pakvipęs miesto prakaitu oras skverbiasi į prižėlusias, suodinas krūtinės dumtuves.

Pakilo nuo sėdynės. Perlipo radę tvorą. Kopia į kalną: aukštyn ir aukštyn. Pakalnėj pašlijusios gatvės. Į duobes susmukę namai, skersgatviai. Kilometras raukšlėtų Nemuno pakrančių. Krantuose—rasa žvilgantys krūmai.

Dar porą žingsnių. Širdy blaivosi rūkų garai. Akyraty mirga forto kalnai, kalneliai, daubos. Tolumoj niūkso mėlsvi padangių skliautai, tolimi, žalsvi šilų vainikai.

Fortų kalnai. Vešlūs medžiai grykštauja pakrantėse. Kodel negrykštauti? Kalnai fortų ne nuo šiandien valgo darbininkų kūnus.

Kiek žemiau ievos pumpurus saulei atvožė.

Žalia, žaliai paraudusi dirvonuojančių laukų pluta. Vos suspėja apsiniaukti sodri žolė išaria paviršių. Dusuliu vaitoja spatu varstoma žemės krūtinė.

Bunda kaimas.

Basa piemenaitė išgena galvijus. Mieguistas akis trina drobinių marškinių rankove. Darbininkas ruošiasi skersai laukus traukti į darbą. Važiuoja pro šal akėčių prikrauti vežimai. Pasipainiojo netikėtas praeivis. Prieš visų akis išaugo kapai. Sutrypta žemė. Išdraskyti, aplaužyti krūmai. Ant žolės sukrekėjusio kraujo lašai. Išbarstytos šovinių tūtos.

Sunkūs žingsniai. Atsidūksėjimai.

Po velėnom galvos: tėvo, brolio, sesers, sūnaus ar motinos.

vomis kojomis, mažytėmis užtvinkusiomis girtuoklio akimis, pasišiaušusiais plaukais, buvęs Lietuvos diktatorius, tas vyras, kurs tuoj po perversmo trenkė savo kumštimi Seimo tribūną ir visą gerkle rėkė į Seimo opoziciją: „Tylėt, aš ne susitarimo, bet pritarimo noriu", taigi, tas vyras dabar vaikšto šnipų lydimas pas vieną tos opozicijos žmogų p. Toliušį ir ieško ne „pritarimo", bet „susitarimo". Kauno mieste kalba, kad Voldemaras dabar demokratas. Jis aiškiai prisipažįsta, kad jam, Voldemarui, nuversti Smetoną esą vieni niekai, bet išsilaikyti vienam valdžioje po Smetonos nuvertimo jis jokiu būdu negalįs ir todel jam reikalinga yra liaudininkų parama. Taip šneka mieste. Voldemaras sakosi, kad Smetonos konstituciją jis visai nepasirašęs, todel toji konstitucija esanti neteisėta, arba jos visai *nėra*. Voldemaras tvirtina, kad Smetonos paskelbtoji konstitucija yra *tautininkų ir krikščionių demokratų su tartino darbo vaisius, dirbtas dar tuomet, kada Bistras su Karveliu buvo ministeriais jo, Voldemaro, kabinete*. Todel Voldemaras tos konstitucijos nepripažįsta. Be to, ji esanti paskelbta jam, Voldemarui, esant Londone, kur jis buvo tada nuvykęs pasitarti su Čemberlenu del to konstitucijos punkto, kurs liečia Vilniaus, kaipo Lietuvos sostinės, į Lietuvos konstituciją įrašymo reikalą. Vadinasi, Voldemaras nori surasti naują bazę savo valdžios troškimui ir eina į liaudininkus jos ieškoti. Jis dabar sakosi, kad daug klaidų esąs pridaręs, kad nešaukęs Seimo, kad šaudęs socialdemokratus ir t. p. Iš tų kalbų tenka daryti tik vieną išvadą, kad pačiuose tautininkuose eina jėgų persigrupavimas, o tat ir yra reikšminga ir verta įsidėmėti ir mums, kuriems Lietuvos reikaluose priklausys rimtas žodis.

Po tą patį Kauną eina ir kitos kalbos. Sakoma, kad krikščionys visai susitarė su smetonininkais, kad krikščionys pripažino Smetonai prezidento kėdę iki gyvos jo pakvaišusios galvos, kad k. d. gauna kabinete dvi vieti—švietimo ministeriją Bistrui ir tik eina dar derybos del V. R. ministerijos ar Ž. Ū. ministerijos, kur peršamas Krupavičius. Tokio kabineto premjeru būsiąs Merkys, Klaipėdos Kr. gubernatorius. Kartu buvo ir tokių kalbų, kad Zaunius būsiąs Klaipėdos gubernatoriu, gi Klimas Už. R. ministeriu su premjeru Merkiu. Krikščionys esą išsiderėję didžiausią prielankumą bažnyčiai, laimėję toj srity viską, ko siekią. Bet šitoks susitarimas iššaukęs kai kuriose sferose labai didelį įsiutimą ir smetoniniai pabijoję jį vykinti. Kitą vertus, Merkys turi tamprius ryšius su Petrulio byla, o tas dalykas irgi kliudo jam lipti į aukščiausią valdžios viršūnę.

Kaip ten bebūtų, Lietuvos politiniame gyvenime, tuose politiniuose užkulisiuose, kokiuose mes gyvename, eina kas tai tokio, kas lemia atmainą mūsų gyvenime. Visai suprantama, kad smetoninė buržuazija, dvarininkai (kuriems pavyko panaikinti žemės reformą ir grąžinti sau šiek tiek miškų), stambieji valdininkai ir kiti fašistinės veislės gaivalai *nori kuriuo nors būdu legalizuoti savo razbainiškus darbus, nori stabilizuoti savo klasines pozicijas, nori praplėsti susiaurėjusią atramos bazę* ir todel tariasi su kademais, kurie turi visą tūkstantį kunigų, keliolika šimtų aktingo, organizuoto universiteto jaunimo. Smetoninių susitarimas su kademais yra galimas ir jį reikia turėti galvoj sprendžiant mūsų orientavimosi klausimus.

Kaune kalbama, kad ateitininkų vadai Turauskas ir k. uždraudė ateitininkams dalyvauti St. Seimo minėjime 15. V. universitete tik del to, kad neerzinti smetoninių tautininkų. Kalbama, kad ir pas k-d. ateitininkus del to einąs nemažas rūgimas ir nepasitenkinimas vadais, kurie tokį šposą jiems iškrėtė. Tačiau faktas lieka faktu, kad smetoniniai gali susiderėti ir susiderės su krikščionimis demokratais, nes tai yra visai naturalu ir pats reikalas ir abejų interesai prie to veda ir verčia tą daryti.

Kadangi fašistų tarpe dar yra gana didelis rūgimas, todel ir smetoniniai tokio susitarimo dar kaip ir vengia. Sako, kad pats Smetona bijodamas sako: „valdysime kol valdosi, ko čia mums skubėti, ko čia mums rūpintis Seimo šaukimu", bet šalia Smetonos yra dvi sutonos (kunigai Mironas ir Tamošaitis) kurios ypatingu susirūpinimu eina prie susitarimo su kademais, nes jaučia, kad kur tai niaukiasi padangės

Žinoma, visas dalykas ne tame yra, kaip ir su kuo derasi voldemariniai ir smetoniniai budeliai, pas ką jie vaikščioja ir kam jie Lietuvos žmonių reikalus siūlo pirkti, bet svarbu, kad patys Lietuvos žmonės nesidžiaugtų fašistų pakrikimu, nemiegotų kepurėse, bet imtųsi savo fronto stiprinimo ir jo drūtinimo.

Buvęs Karys.

BE KOVOS NĖRA PERGALĖS.

Per kalnus žingsniavo trejetas porų kojų. Ties kapų lauku gėdula veržėsi per akis. Veltui akys saviškių ieškojo. Veltui krūtinės spaudė šaltas velėnas...

Beržai rymojo nuleidę savo garbanas. Rasa krito.

Varnėnai, tos kruvinos puotos liudininkai, nedrąsiai kaišiodami iš savo gūštų snapus karksėjo.

Trys širdys ties naujais kapais sustingo: ieškojo savųjų ir nerado.

Ten kur mėlsvas ąžuolynas susisiekia su Nemunu, padangėj narstė žuvėdrų pulkai. Trys širdys ant kapų padėjo ąžuolų lapų vainiką ir mėlsvagalvių žibučių po saują.

Grįžo į miestą.

Gatvėmis šliaužiojo guzikuoti latrai.

Liepų alėjoj raudonas vėliavas kažkieno rankos gniaužė.

Iš senojo miesto pasigirdo jauna, ugninga daina ir paplito miškas raudonų vėliavų. Sutratėjo šūviai...

III.

Tą vakarą vienas iš trijų rašė į Jūros, ar Nevėžio krantus tėvui laišką—lyg proklamaciją:

„Tėve!

Šiandien mieste, po liepom širdis saulėmis raudonas ir karštas latrai šaudė.

Nesiskųsk, jei žuvo sūnus, ar brolis.

Kirviu, ne malda sutik tuos, kurie durtuvais laikosi aukštybėse ir iš darbininkų kraujo kelia sau puotą.

Šalin maldos! Latrai tavo sūnaus krauju šiandien gatvės grindyną plovė. Neliudėk! Ateis užmokesnio diena!

Atmink, kad mūsų milijonai, o jų niekinga sauja!

Turėk kantrybės. Ateis skaistus rytas, tekės šviesi saulė.

Šilas ir kaimas raudonai žydės!

Tavo sūnus".

II.

Tautininkų susiskaldymas.

Jau senai, Voldemarui dar valdžioje esant, buvo pasireiškęs didelis nuomonių skirtumas tarp Smetonos ir Voldemaro. Tas nuomonių skirtumas nebuvo, žinoma, koks nors programinis, principiniais klausimais išsiskirimas, bet buvo grynai asmeninio pobūdžio rietenos del asmeninės įtakos. Todel ir tiktai todel tiedu ponu riejosi ir draskėsi, kaip katinai maiše. Esant užsmaugtai spaudai šitos rietenos neiškildavo viešumon, nieks negalėjo demaskuoti „tautos vadu" šlykščių piovynių ir mažai kas žinojo, kaip tuodu ponu veda krašto reikalus „tautiškon gerovėn".

Savaime suprantama, kad susiriejus „tautos vadams" ir jų vadovaujama klika turėjo skilti į dvi dalis: voldemarinius ir smetoninius. Senesnieji, ramesnieji, aukštesnieji, geriau prisitaikę prie valstybinio lovio, laikėsi Smetonos, gi likusieji, kuriems rodėsi maža tiekiama ėdalo—su Voldemaru. Pašalinus Voldemarą iš valdžios rietenos pasidarė visai atviros, nors tautininkai kiek galėdami slėpė savitarpę nesantaiką. Karštesnis voldemarinių kraujas neišlaikė—prasidėjo atviri vieni kitų plūdimai. Pirmoji plaiša iškylo tada, kada smetoniniai ryžosi išginkluoti savo priešininkus „Gel. Vilko" organizacijoj, kurios vadovybė buvo už Voldemarą. „Vilkai" skilo į „geležinius" — voldemarinius ir į „blėkinius" — smetoninius. Geležinius pradėjo tremti iš Kauno (Slėsoraitis ir K-o). Pulk. Štencelis atvirai pradėjo skaldyti „vilką" stengdamasis patraukti Smetonos pusėn organizacijos narius. „Tautos Kelias" buvo uždarytas, o jo vieton buvo leidžiamas „Mūsų Tautos Kelias". Į šitą „blėkinių" puolimą „geležiniai" atsakė petarda, kurios sprogimas suardė blėkinių vilkų štabo langą, tik nelaimei blėkiniai prieš pusvalandį buvo apleidę tą kambarį, kurį geležiniai sprogdino, kitaip Štencelis (tas pats, kurs 1920 m. susirinkus St. Seimui plakė Raudonės valsčiaus valstiečius) būtų su visu štabu išlėkęs į padanges.

Po sprogimo Mickevičiaus gatvėj prasidėjo nauji geležinių trėmimai, rietenos tiek įsipusėjo, kad apie taiką nieks pamanyti negalėjo. Tiesa, buvo bandyta susitaikinti, bet iš to nieks neišėjo. Apie šį faktą tautininkų šeškomas buvo priverstas pranešti visoms savo kuopoms ir skyriams ir pulti „geležinius", kad jie, girdi, nenorėję taikintis ir nutraukę derybas. Po šito prasidėjo atviras, bet su sulaikomu pykčiu vienų kitais puolimas legalėje spaudoje („L. Aide"). „Geležiniai" pradėjo slaptai leisti atsišaukimus ir pamfletus prieš Smetoną ir K-o ir juos pulti atvirai, neslėpdami partinių paslapčių ir nesigailėdami epitetų aukštiems valdžios ponams ir vakarykščiams „tautos vadams".

Skilimas aiškus. Kauno apygardos tautininkų suvažiavime dvi srovės visai ryškios; nesenai „L. Aido" išplūstame Šiaulių apygardos suvažiavime iš 105 delegatų 93 priklausė voldemariniams. Tas pats Panevėžio suvažiavime. Voldemariniai taip puola „blėkinius", kad net policijai darosi koktu ir jai tenka arba bėgti iš rietenų suvažiavimų, arba daryti pastabas. Savanorių suvažiavime tos pačios rietenos. Savanoriai vieni prieš kitus protestuoja, vieni kitus kolioja.

Nesenai pasklydo žinia, kad Voldemaras traukiamas tautininkų garbės teisman ir tai už tai, kad jis paskelbė vietos ir užienių žurnalistams, kad *Smetonos „konstitucijos" jis nepasirašęs*, kad pačios „konstitucijos" originalo nėra (kalbama, kad jis yra Voldemaro kišenėj). Šitoks Voldemaro pareiškimas įsiutino Smetoną ir diskredituoja visą fašistinę šaiką. Del to ir tas „garbės" teismas...

Konfliktui nušviesti reikia priminti dar ir šiuos faktus: Laikraščiai (petitu) paskelbė trumputę žinią apie *kap. Steponaičio* bylą, kurį nuteista *metams ir dviem mėnesiam* kalėjimo neatimant čino. Nieks iki šiol nežino, kas per viena toji kap. Steponaičio byla. Tačiau tai įdomu ir pašaliniams. Kap. Steponaitis voldemarinis. Savo laiku, k-d. eroje, jis pasižymėjo tuo, kad universitete puolė ant savo kolegų socialistų studentų su brauningu už tai, kam šie protestavo prieš mirties bausmę. Steponaitis buvo vienas iš aktingųjų 1926 m. pučo organizatorių. Po perversmo Steponaitis iš leitenantų nušoko iki kapitono ir buvo išsiųstas Belgijon, kur mūsų ubagų krašto pinigais mokėsi karo mokslo. Taigi, šis ordenais, činais, valdiškomis stipendijomis apdovanotas fašistas grįžęs iš Belgijos pareikalavo sau tinkamos vietos kariuomenėje ir tai ne mažiau ir kol kas ne daugiau, kaip pulko vado vietos. Paskui, kai štabas jam pulko vado vietos nedavė, Steponaitis sutiko ir mažesnę vietą *aktingoj* kariuomenės daly užimti. Steponaičio veržimasis į rikiuotę pasirodė štabo ponams įtartinas, jie įtarė Steponaitį esant voldemariniu ir norint kokios nors kariuomenės dalies pagelba nuversti Smetoną. Todel Steponaitis norimos vietos negavo, kas jį labai supykino ir jis iškeikė šlykščiausiu būdu visus štabo pravadyrius, už ką gavo pastabą. Grįžęs namo Steponaitis par ašė keiksmų ir išnevožijimų pilną pareiškimą štabui, už ką štabiniai, norėdami palaikyti šiokią tokią drausmę kariuomenėj, turėjo patraukti jį teisman, kurs davė Steponaičiui metus ir 2 mėn. kalėjimo, bet čino ir kitų malonių jam neatėmė. Šis faktas labai ryškiai nušviečia tas rietenas, kokios vyksta tarp „tautos vadų" ir jų garbintojų.

Birželio 5 d. iš Kauno ištremti vienas Lietuvos Banko direktorių Statkus, buv. apskr. viršininkas ir gusarų pulko bereitoris Matulevičius ir nežymi, alkana žmogysta Šileika. Visi ištremtieji aršūs „geležiniai". Stud. neo-lithuanininkai veik visi geležiniai, todel jie visur Augustinui kelia ovacijas. Kada fašistai daužė lenkų įstaigų Kaune langus, tai visa policija buvo apsupusi tą kvartalą, kur gyvena Voldemaras, nes buvo bijoma, kad neįvyktų manifestacija už Voldemarą. Geležiniai rengiasi perversmui. Perversmo terminas, sako, buvęs nustatytas apie gegužės 25 d. Smetoniniai stipriai privengia voldemarinių.

Pats Voldemaras, sako, kalbąs jau apie „demokratiją", jis keikia savo priešus, kiek tik gali grasindamas ir sakydamas, kad tas šlamštas ne ilgai ponaus. Smetoniniai keikia Voldemara už butą ir t.p. dalykus, o Voldemaras į tai atsako: „Tautininkai mane nori iškraustyti iš buto ir primeta man, kad aš apvogiau iždą, bet jų *Tubelis pats man ir dabar dar moka 2000 litų į mėnesį*". Įdomu, kad Voldemaras net už telefoną 15 litų mėnesiui nemoka. Klausimą, kas turi apmokėti už Voldemaro telefoną 15 litų mėnesiui, sprendžia *Lietuvos ministerių kabinetas*! Tai bent tautiški kūrybos laikai!

Kas aukščiau paminėta yra neginčijami faktai. Bet tai ne viskas. Pačių smetoninių tarpe eina, kvailiausios rietenos. Rietonos eina tarp, taip vad. „pirmojo" ir „antrojo" prezidento rūmų aukšto. „Pirmasis" aukštas tai Marija Feodorovna arba Sofija Smetonienė, gi „antrasis aukštas", tai Nikolai Duračok — Smetona. Pirmasis aukštas su antruoju amžinai kovoja, paliaubų tarp jų nėra. Svarbus politiniai ir visuomeniniai klausimai sprendžiami tų dvejų aukštų amžinomis rietenomis ir varžytynėmis. Intrigos, šunybės, smulkūs vaidai „vadų" tarpe, štai kas

užpildo tų vadų gyvenimą. Vakarais orgijos, konjakai, kortos, amžinos kortos, ir flirtas su pilnakraujais veisliniais leitenantais — tai I-ojo aukšto vaizdas. Gi „antrame" tokios pat intrygos, kvailių politikavimai ir begalinė baimė. Smetona negula tol, kol du smarkūs adjutantai neateina į gretimą kambarį. Smetona tuomet gula, kai įsitikina, jog adjutantų revolveriai gula ant jų staliukų užtaisyti

Taigi, suvedus balansą to, kas pasakyta, aišku, kad skilusios plaišos joks burtininkas neužpildys. Tautininkai skilo, jų vadų autoritetai (vienintelis cementas) suaižėjo. Vienas pažįstamas man pasakė: Voldemaro popierai blogi, gi Smetonos dar blogesni — jie jau nebeturi autoriteto. Diktatūra save išgyvena, bet ji laikosi demokratijos iškrykimu, laikosi iš inercijos.

Būtautas.

III.

Kodel fašistai nedaro prezidento rinkimų?

Nuo 1927 metų fašistai nuolat skelbė, kad neužilg įvyks prezidento rinkimai. Pastaraisiais metais tam tikslui jau net paruošiamuosius darbus buvo pradėję daryti. Bet prezidento rinkimų kaip nėra, taip nėra. Kodel „visagaliai" fašistai jų nedaro— sunku tikrai pasakyti, o galima tik spėliuoti. Tų spėliojimų, paskutinėmis dienomis, itin daug girdėti politikuojančių kauniškių tarpe. Vieni tvirtina, kad kaikurių fašistinių „galvų" tarpe lig šiol viešpatauja noras vietoj prezidento institucijos sukurti kokią nors *„originališką tautišką"* instituciją ir prezidentą pakeisti kokiu nors aukščiausiu vadu t. y. įsteigti *vado instituciją*. Kiti vėl tvirtina, kad likusių fašistų tarpe yra noras padaryti *prezidento instituciją* amžina ta prasme, kad prezidentas būtų renkamas iki gyvos galvos. Bet kaip pirmieji, taip ir antrieji tvirtina, kad fašistai tiek pirmojo tiek antrojo savo noro negali įvykdyti iš priežasties *stokos atatinkamo kandidato* minėtoms vietoms. Tas trūkumas atatinkamo kandidato pasireiškia tame, kad jie neturi kuo pakeisti dabartinio „aukščiausio savo vairininko" *Užpalių Antano*, pas kurį paskutiniu laiku ypač smarkiai pradeda pasireikšti **proto ligos simptomai**

O apie Smetonas pamišimą Kaune, iš tiesų, daug kalbama. Žinovai tvirtina, kad naktimis *„aukščiausias vairininkas"* įvarąs savo kvailiojimais tiek baimės savo adjutantams, kad tie vos pajėgią nuraminti siuntautį „tautos vadą", kuris vis šaukias: *„Gelbėkit, gelbėkit*, kraujas"! Arba kitą naktį: "Gelbėkit, Voldemaras su savo šalininkais ateina mane areštuoti! Neapleiskit manęs nelaimėj. Nebūkit Judos ir neparduokit manęs, kaip Kristaus..." ir t. p.

Ant kiek visa tai atatinka tikrenybę — sunku pasakyti. Bet sklydimas tokių kalbų Kaune liudija, kad su užpalių Antanu ne viskas tvarkoj. Tas reiškinys apima fašistus baime ir jie vis delsia su prezidento ar aukščiausiojo vado rinkimais, nes bijo, kad „išrinkus" „aukščiausiąjį vairininką" nereiktų jo ant rytojaus po rinkimų į bepročių namus patalpinti.

Kitų gi priežasčių, del kurių fašistai nedaro prezidento „rinkimų", vargu bau rasis. Nes kraštas yra ant tiek sudemoralizuotas ir suvargintas, kad vis tiek, jeigu kandidatu į prezidentus ar aukščiausius „vadus" fašistai pastatytų net didesnį asilą už Smetoną (tik vargu ar Lietuvoj ras jie tokį)—žvalgybininkai ir visokie pasturlakos jį „išrinktų". Juo labiau, kad kovojančios liaudies masės tokioms fašistinėms kombinacijoms didesnės reikšmės nepriduoda. Jos daugumoj sulindusios požemin galimybių ribose ruošias dideliai revoliucinei kovai, nes labai gerai žino, kad be tokios kovos išsivadavimas iš fašistiniai klerikalinio jungo neįmanomas.

Turint visa tai galvoj, aukščiau minėti spėliojimai apie Smetonos ligą įgauna visai rimto pobūdžio. Juos gi patvirtina dar ir tai, kad esą po paskutinių proto ligos simptomų pasireiškimo pas Smetoną itin griežtoj formoj—Kaune pasklido gandas, kad fašistai dės visas pastangas idant kaip nors susitaikius su Voldemaru. Mat į jį fašistai, kaipo į vadą deda itin daug vilčių, nežiūrint kilusių nesusipratimų. Jeigu susitaikymo klausimas per besiartinantį tautininkų partijos suvažiavimą tikrai bus pakeltas ir jei fašistai po tokių „pamazgomis laistymosi" tarpusavy su Voldemaru susitaikintų — visa tai patvirtintų aukščiau privestus spėliojimus o kartu dar kartą parodytų, kas per vieni yra tie „aukščiausieji vairininkai" ir panašaus laipsnio „tautos vadai".

Kaunietis.

Kaunas, 1930. VI. 23.

Red. prierašas. Dedame informacijos tikslu šį laiškutį iš Kauno, bet negalime neatkreipti dėmesio į tai, kad ar Smetona sveika galva, ar pusgalvis, ar visai be smegenų, jis vis viena pasilieka kruvina menkysta už kurios stovi tikrieji valdovai—Mironai, Chodokaustaitės, karininkai, Tamošaičiai ir gauja parazitų iš „aukštosios inteligentijos", o tiems tikriesiems mūsų viešpačiams gali būti net naudinga prezidento soste turėti paklusnų liurbį, nors jis būtų ir be smegenų.

Latvijoje ne į visus valdžia šnairuoja.

Ponas Laiminš, Latvijos V. Reikalų ministeris, labai šykščiai duoda dokumentus politiniams emigrantams. Kai kuriems duodant dokumentus tiesiog pažymima „be teisės ieškoti darbo", kas yra lygu išvarymui iš Latvijos. (Pol. emigr. Bartkui). Bet yra viena kategorija „politinių" emigrantų, kuriems Latvijoje nekliudoma „dirbti" ir gyventi, tai yra Lietuvos valdžios šnipai, atsiųsti Latvijon „tautos vadų" žvalgybos sumetimais. Paminėsiu du tokius šnipus. Vienas, Stasys Andriuška, prisimesdamas „politiniu" emigrantu gavo popierius, ir laisviausiai gyvena. St. Andriuška landžioja parubežiu, nieko nedirba, šnipinėja kas skaito „Pirmyn", tankiai vyksta į Lietuvą „slaptai", kalbina darbininkus iš Lietuvos „organizuotis", persigabenti „Pirmyn" ir t.t. Kai kam pats Andriuška pasiūlo emigrantų literatūros...

Kitas šnipas, Baužys, gyvena Priekulėje. Tai irgi „emigrantas", bet ne tiek atsargus. Jis stoty visada išlydi traukinį, apuosto kiekvieną lietuvį vykstantį į Lietuvą, ar per Lietuvą į Rygos pusę, tankiai važiuoja į Lietuvą paimti algos, nors del svieto akių užsiima kiaušinių šmugeliu. Tas šnipas iš žvalgybos gauna 200 litų mėnesiui ir už tuos judošiaus grašius dirba tėvynės „gelbėjimo" darbą. Baužys apyliesio, pailgo veido, virš vidutinio ūgio, pusiau šviesiais plaukais, dėvi gerais drabužiais. Jo reikia saugotis. Andriuška ir Baužys turi būti žinomi visiems politiniams emigrantams ir draugams, kurie su jais dirba. Jie praneša Skuodo žvalgybai visas naujienas iš emigrantų gyvenimo. Aš manau, kad jiems nieko nekenktų kada įvažiavus į sprandą, o jei ir tas negelbėtų, reikėtų juos ant visados atpratinti nuo šuns amato.

Valstietis.

Naujakurių vargai.

Paduodu keletą faktų iš Utenos apskr. naujakurių vargų.

Seniau savanoriai, gavę žemės, gaudavo pašalpai iki 50 centnerių javų sėklai. Pašalpa buvo duodama negrąžintinai. Bet užėjus „tautiškai" erai Seimų laikais duotoji pašalpa pas mus Utenoj pavirto paskola ir reikės ją „tautos vadams" grąžinti. Išduodant nuosavybės dokumentus 1927 — 8 metais duotoji seniau pašalpa įrašoma kaipo paskola, kurią reikės kartu su išperkamaisiais mokesniais valdžiai grąžinti. 1926—7 metais javai buvo brangus, ir ta brangia kaina javus reikės apmokėti, o jau šįmet javai per pus yra pigesni. Daugelis naujakurių tokios „pašalpos", kurią reikia grąžinti, visai nebūtų ėmę. Bet kai valdžia „dykai" davė, tai kiekvienas panorėjo geriau įsikurti ir pašalpą ėmė. Panašiai yra su miško medžiaga ir kitomis „pašalpomis".

Fašistai ne tik nesirūpina naujakurių būvio palengvinimu, bet juos visokiais būdais dar spaudžia. Pavyzdžiui, žemės rūšiavimo komisija, perrūšiuodama Daugailių valsčiuje Deksnių dvaro naujakurių žemę pas naujakurį Š. rado daugiau žemės, kaip matininkas savo laiku buvo pažymėjęs. Už šitą matininko žioplumą naujakurys Š. turi mokėti „tautos vadams" 200 litų pabaudos. Rodos, kaip galima bausti visai nekaltą, bet „tautos vadai" viską gali. Žemė rūšiuojant Smetonos šunims rūpi ne teisingas žemės suskirstymas, bet noras daugiau mokesnių surinkti, todel ir bloga žemė dažnai virsta „pirmos" rušies žeme. Skurdus naujakurių gyvenimas šiais sunkiais metais ypač darosi nepakenčiamas, bet fašistų valdžia į tą nekreipia dėmesio. Tautininkai iš viso, jei galėtų, iš naujakurių visas žemes atimtų, o kadangi atimti negali, tai bent stengiasi žymiau naujakurių neparemti.

Manau, kad ir kitose apskrityse naujakuriams ne geriau, kaip pas mus gyvenasi.

Naujakuris.

VILNIAUS KRAŠTE.

P. Stašys „tolerancijos" apaštalas ir egoizmo skiepytojas.

Vilniškis lietuvių šelpimo C. Komitetas savo auklėtiniams abiturientams š. m. birželio 17 d. surengė draugišką vakarienę, kurios metu buvo pasakyta visa eilė prakalbėlių. Tarp kitų bylojo ir p. Stašys, žinomas Vilniaus lietuvių irgi „tautos vadas". Iš jo lūpų abiturientai išgirdo šį tą apie „toleranciją", kaip ją p. Stašys supranta, ir, be to, p. Stašys patarė būsimiems inteligentams ir lietuviškojo sąjudžio darbuotojams *būti egoistais*, nes, girdi, egoizme glūdįs didelis pažangos ir „tautiškos" kultūros veiksnys.

Apie pono Stašio „toleranciją" geriau mažiau kalbėti, nes jis ją pakankamai praktikoje yra įrodęs. Tie patys moksleiviai žino eibes faktų, kada p. Stašys atiminėjo ir atiminėja moksleiviams stipendijas tiktai del to, kad jie drįso būti kitokios nei p. Stašys nuomonės. Visa eilė lietuvių studentų, dėka p. Stašio „tolerancijai", kenčia badą ir skurdą. Kartą vienas laikinojo komiteto šnipas pristatė „tolerancijos" apaštalui vieną „Pirmyn" ekzempliorių, ant kurio buvo užrašytas vieno moksleivio adresas ir ką gi daro „tolerancijos" skelbėjas? . Nugi, atima iš to moksleivio stipendiją. Bet „Pirmyn", ypač p. Stašio akyse, yra trefnas, todel tautiškai katalikiškai p. Stašio „tolerancijai" galima „pateisinti" atėmimą stipendijos iš moksleivio, skaitančio „Pirmyn". Bet kaip pateisinti atėmimą stipendijų iš moksleivių pasirašiusių protestą prieš p. Alseikos vadinimą lenkų agentu? Gal ir tas su p. Stašio „tolerancija" yra suderinama? Ne tik moksleiviai, bet ir mokytojai pasakoja ištisas litanijas apie p. Stašio „toleranciją", nuo kurios daugeliui teko nukentėti. Taigi, su „tolerancija" p. Stašys, matomai, tik alaus įtakoje bus išėjęs viešumon.

Užtat egoizmo srityje p. Stašys jaučiasi savo stichijoje. Čia jis gali būti mokytoju ir tai ne bet kokiu. Jo puikūs namai ir „tautiškos" machinacijos su įgaliojimais savo vardu pirkti „tautiškam" judėjimui rūmus, jo riebi tarnystė pirmininko laipsnyje, „gamtos" mokytojo vieta ir pelningi, grynai egoistiški „tautiški" darbai duoda p. Stašiui teisę būti pirmos eilės egoizmo mokytoju. Todel nesidyvijame, kad mūsų vakarienėje p. Stašys užgiedojo himną egoizmui ir patarė būsimiems tautiškų dirvonų artojams įrašyti savo vėliavon egoizmą, kurs vesiąs mūsų tautą į „didingą" ateitį. Ne taip senai p. Stašys būdamas Kaune, po skanių vaišių pas savo „sobutylniką" Mironą, papasakojo kauniškams apie laimingą lietuvių gyvenimą Vilniuje. Anot jo, „beveik" visi lietuviai Vilniuje turi savo nuosavybę: namus, plecius, krautuves, vaistines ir t. t. Mes, Vilniuje, nesistebėjome iš tos p. Stašio guibino giesmės. Juk Voldemaras save sutapdino su valstybe, tai kodel p. Stašiui nevalia savęs ir savo žento sutapdinti su visais lietuviais Vilniuje? Kanauninkas Tumas jau senai skelbia, kad kiekvieno lietuvio visuomeninių idealu turįs būti noras pasidaryti buržuju, o p. Stašys skelbia, kad esą reikia būti egoistu, o laimė savaime jau ateisianti. Jei kiekvienas bus egoistu, kraus turtą, tuo pačiu didės tautiškas kapitalas ir lietuviai eis pažangos keliu pirmyn ir neduos savęs aplenkti kitoms tautoms.

Bet mizernas lietuviškas Benthamas užmiršo vieną „menką" dalyką, būtent, kad „ot trudov pravednych, nie nažyt' palat kamiennych". Apie tą p. Stašys nerado reikalo mums pasakyti, bet mes tą ir be jo žinome. Užtenka pažiūrėti į „tautiškų" parazitų turtą, kad ir čia pat po mūsų akimis ir įsitikinsime, kad ponų „vadų" turtą ne garbinamas stašinis egoizmas, bet biedniokų prakaitas ir ašaros sukūrė. „Vadų" egoizmas be skrupulų išnaudoja „tautišką" konjunktūrą ir atsisėdę ant paskutiniųjų prieš lietuvių tautos budelius krauna savo turtą. Ir p. Stašys mus pašvenčia į tautiško pasisekimo „paslaptį", kuri slepiasi egoizme. Ačiū jam ir už tai. Aiškumas niekada nepakenks ir juo labiau mes moksleiviai turime žinoti su kuo turime reikalą. P. Stašys kiekvienam moksleiviui gali būti pavyzdžiu, kokiu nereikia būti. Plikas egoizmas, „tautiškomis" plunksnomis pridengtas, paslaugumas santykiuose su Mironais, piktas kerštas prieš kiekvieną, drįstantį savistoviai galvoti, tai yra mūsų „vadai", kurių tipingiausias; bet toli gražu ne išmintingiausias atstovas yra p. Stašys. Aš nežinau, kokį įspūdį p. Stašio ciniškas atvirumas padarė kitiems vakarienės dalyviams, bet man paliko įspūdis, lyg koks bloznas būtų spiovęs man į stiklinę ir liepęs gerti. Protesto balso prieš savo „geradarį" negi kelsi, mokslas dar nepabaigtas ir visuomenės parama bus mums dar reikalinga, o ta parama pareina šiandien nuo p. Stašių. Todel klausome kad ir didžiausių „vadų" nesąmonių ir tik viens kits mandagiai į nosinę nusispiovė...

Abtr.

Ats. Redaktorius ir leidėjas: **Stasys Dainauskas** Spaustuvė „ZORZA" Vilniuje.